

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЪРТА СЕКЦИЯ

ДЕЛО „ТОДОРОВ И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

(Жалби № 50705/11 и 6 други)

РЕШЕНИЕ

Чл. 1, Пр. 1 • Мирно ползване на притежанията • Изискване за индивидуална мотивирана преценка с оглед компенсирането на недостатъци в законодателството за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност • Националните съдилища да представят подробности за престъпното поведение и да покажат аргументирано, че имуществото би могло да е придобито от престъпна дейност • Общо зачитане на преценката на националните съдилища, освен ако тя е произволна или явно неразумна • Непропорционална намеса, когато не са положени усилия да се установи причинно-следствена връзка, да се оцени стойността на имуществото и да се обосноват констатации за допълнителни престъпления • Пропорционална намеса, когато тези усилия са положени, приложено е Тълкувателното решение на ВКС и изводите не са произволни или явно неразумни

СТРАСБУРГ 13 юли 2021 г.

Това решение е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията. То може да подлежи на редакционни промени.

По делото Тодоров и други срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърта секция), заседаващ като камера в състав:

Тим Айке, председател,
Йонко Грозев,
Фарис Вехабович,
Юлия Антоанела Моток,
Армен Арутюнян,
Габриеле Куцко-Щадлмайер,
Ана Мария Гера Мартинс, съдии,
и Илзе Фрайвирт, заместник-секретар на секция,
Като взе предвид:

Седемте жалби срещу Република България, подадени до Съда по член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от четиринадесет български граждани, чиито имена и допълнителни данни са посочени в приложението („жалбоподателите“), на съответните дати, посочени също в приложението;

фактът, че жалбоподателката ,г-жа Емилия Русева Жекова, е починала на 20 юли 2018 г. и че нейните наследници (съпругът и синовете ѝ) изразяват желание да продължат делото вместо нея;

решението да се уведоми българското правителство („Правителството“) за оплакванията относно отнемането на имущество на жалбоподателите, за което се предполага, че е придобито от престъпна дейност, и да обяви за недопустима останалата част от жалбите;

становищата на страните;

След обсъждане в закрито заседание на 15 юни 2021 г.,

Постановява следното решение, прието на тази дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Случаите се отнасят до отнемане на имущество, предполагаемо придобито от престъпна дейност. Оплакванията на жалбоподателите се отнасят основно до член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

ФАКТИ ПО ДЕЛОТО

2. Жалбоподателите са представлявани от адвокати, чиито имена и места на практика са посочени в приложението.

3. Правителството е представено от своите Агенти, г-жа М. Димова, г-жа И. Станчева-Чинова и г-жа Р. Николова от Министерството на правосъдието.

4. Фактите, представени от страните, могат да бъдат обобщени, както следва.

I. ЖАЛБА № 50705/11 – ТОДОРОВ И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

5. Г-н Валери Илиев Тодоров („първият жалбоподател“) и г-жа Вера Илиева Тодорова („втората жалбоподателка“) са съпрузи. Г-н Илия Иванов Тодоров и г-жа Галя Цветанова Иванова („третият и четвъртият жалбоподатели“) са родители на първия жалбоподател.

6. С решение на Окръжен съд Плевен от 20 октомври 2002 г., влязло в сила на 1 декември 2004 г., първият жалбоподател е осъден за незаконно лишаване от свобода на друго лице, извършено между 5 и 9 септември 1993 г., и опит за изнудване. Наложеното наказание е лишаване от свобода, отложено с изпитателен срок.

7. Тъй като престъплението изнудване попада в приложното поле на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност от 2005 г. (оттук нататък „Законът от 2005 г.“, вж. параграф 90 по-долу), през 2007 г. Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност (оттук нататък „Комисията“, вж. параграф 92 по-долу) внася иск за отнемане пред Окръжен съд Враца. Тя иска отнемане на редица активи на първите двама жалбоподатели (семейното им жилище е изрично изключено от списъка) и парцел земя и къща, които първият жалбоподател закупил през 1993 г. и дарил на баща си, третия жалбоподател, през 2003 г.

8. Искът за отнемане е подаден след проучвания и проверки от Комисията на приходите и разходите на първите двама жалбоподатели между 1 януари 1993 г. и 31 декември 2005 г.

9. В решение от 1 април 2009 г. Окръжен съд Враца частично уважава иска на Комисията и разпорежда отнемането на следното имущество на първите двама жалбоподатели: осем недвижими имота, включително магазини, кафене и земя, придобити от жалбоподателите между 2001 и 2005 г.; 99 400 български лева, равни на 50 840 евро, получени от първите двама жалбоподатели между 2002 и 2005 г. от отдаване под наем на някои от тези имоти; 67 623 лв. (34 590 евро), получени от продажбата на апартаменти и автомобили, придобити първоначално между 2000 и 2002 г., и дружествени дялове; и депозити в банкови сметки. Общата стойност на отнетото имущество е 1 752 275 лева (896 300 евро).

10. Съдът не разпорежда отнемане на парцела и къщата, които първият жалбоподател е дарил на баща си (третият жалбоподател – вж. параграф 7 *in fine* по-горе), тъй като установява, че къщата е семейно жилище на третия и четвъртия жалбоподатели.

11. Подобно на другите производства по Закона от 2005 г., описани по-долу, Окръжен съд Враца проучва и сравнява „законните“ доходи на първите двама жалбоподатели и разходите им. Освен това, както по много други дела, за целите на сравнението на стойности през различни периоди той преобразува парични суми в тяхната равностойност в минимални работни заплати към съответния период (вж. за по-подробно описание на този подход, параграф 109 по-долу).

12. По отношение на първите двама жалбоподатели, Окръжен съд Враца установява, че за съответния период разходите им възлизат на 11 501,74 минимални работни заплати. Това заключение се основава на съдебна експертиза, която страните не са оспорили и в която стойностите на повечето имоти, придобити от жалбоподателите, са взети, както са посочени в съответните документи за продажба. Изключение е направено за един недвижим имот (обсъден в точка (v) в параграф 13 по-долу), за който националният съд счита, че жалбоподателите са платили пазарната стойност.

13. Окръжен съд Враца приема, че през разглеждания период първите двама жалбоподатели са получили законни доходи, равни на 8 357,78 минимални работни заплати. Той отказа да приеме като такива доходи следните: (i) 220 000 лв. (112 000 евро) и 8 000 германски марки (DEM), за които се твърди, че родителите на първия жалбоподател му дарили през 1993 и 2002 г.; ответниците са представили договори за дарение, но не са доказали кога са съставени тези документи и не са предоставили други доказателства за даренията; (ii) 420 500 лв. (215 000 евро), за които се твърди, че третият жалбоподател взел като банков заем и предоставил на сина си; отново това не е доказано; (iii) заеми, за които се твърди, че първият жалбоподател е получил от частни лица; това не е достатъчно доказано; (iv) суми, за които първият жалбоподател твърди, че е донесъл в България през 1990 и 1991 г. след работа в чужбина; той е подавал митнически декларации, показващи, че е имал тези пари у себе си, но няма доказателства за източника им; (v) около 250 000 лева (128 000 евро) като част от банков заем, изтеглен за закупуване на недвижим имот, които първият жалбоподател твърди, че задържал, тъй като цената, която платил, била значително по-ниска; Окръжен съд Враца приема, че банковият заем е равен на пазарната стойност на въпросния имот и че първият жалбоподател е платил тази цена и не е запазил за себе си част от заетата сума.

14. Така съдът заключава, че разходите на първите двама жалбоподатели през разглеждания период значително надхвърлят законните им доходи. Той изчислява, че като се вземат предвид ежедневни и другите им разходи, жалбоподателите са разполагали с еквивалента на 4004,15 минимални работни заплати за придобиване на имущество - сума, която е твърде недостатъчна за тази цел. По този начин може основателно да се предположи, че придобитото от тях имущество е такова, придобито от престъпна дейност. Аргументите на жалбоподателите относно липсата на причинно-следствена връзка между това имущество и престъпленията, за които първият жалбоподател е осъден, са неоснователни.

15. В решение от 3 август 2010 г. Апелативен съд София потвърждава решението на първата инстанция.

16. В решение от 12 май 2011 г. Върховният касационен съд (по-долу „ВКС“) допуска за разглеждане касационна жалба от Комисията, оспорваща отказа на предходните инстанции да разпоредят отнемането

на жилището на третия и четвъртия жалбоподатели.

17. С окончателно решение от 3 януари 2012 г. ВКС постановява отнемане на този имот. Той отбеляза, че не са събрани доказателства, които да доказват, че въпросната къща е единственият дом на третия и четвъртия жалбоподатели, тъй като третият жалбоподател притежава други недвижими имоти. Въпросната къща трябва да бъде отнета, тъй като съгласно чл. 8 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 97 по-долу) има презумпция, че третият и четвъртия жалбоподатели са знаели, че тя е придобита с доходи, получени от престъпна дейност.

II. ЖАЛБА № 11340/12 – ГАИЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

18. В началото на 90-те години г-жа Живка Димитрова Гаич („първата жалбоподателка“) и нейният съпруг, г-н Миролюб Гаич (починал през 2014 г.) регистрират няколко дружества. Чрез тях те управляват схема за събиране на депозити, привличайки инвеститори с обещания за висока възвръщаемост. До 1995 г. техните компании натрупват около 1 700 000 000 стари български лева - според Правителството, сума, еквивалентна на 615 960 минимални работни заплати по това време, или около 345 000 000 лева към момента (176 000 000 евро).

19. Схемата в крайна сметка се разпада, като мнозинството от инвеститорите не получават парите си обратно. Накрая, във връзка с тези събития, г-н Гаич е осъден по квалифицираните състави за измама, присвояване и укриване на данъци.

20. С решение на Районен съд Каварна от 20 януари 2005 г., в сила от 10 ноември 2006 г., първата жалбоподателка е осъдена за присвояване и получава условна присъда от една година затвор. През 2003 г. тя присвоила 42 172 лв., отговарящи на около 21 600 евро, от едно от горепосочените дружества, нейна и на г-н Гаич собственост. Въпросното дружество е в ликвидация и се управлява от синдик, а първата жалбоподателка, без да има необходимите правомощия, продава един от недвижими му имоти на трета страна. Тя прехвърля получените пари на друго дружество, частично притежавано от нея и от г-н Гаич. Впоследствие продажбата е обявена за недействителна и паричната сума е върната на собственика.

21. Тъй като престъплението, за което е осъдена първата жалбоподателка, попада в приложното поле на Закона от 2005 г., през 2008 г. Комисията внася иск пред Окръжен съд Добрич за отнемане на имущество на първата жалбоподателка и г-н Гаич, както и имущество на дъщеря им, г-жа Зорица Миролубова Гаич („втората жалбоподателка“).

22. Въпросното имущество се състои от: парцел с къща в Каварна, закупен от първата жалбоподателка и г-н Гаич през 1994 г.; друг парцел в Каварна, закупен през 1995 г.; апартамент и гараж в Добрич, придобити съответно през 1994 и 1996 г.; автомобил, закупен през 1993

г. ; парични суми, получени от първата жалбоподателка и г-н Гаич от продажбата на други имоти, първоначално придобити между 1992 и 1999 г.; и парични суми в банкови сметки, включително такива на името на втората жалбоподателка. Според Комисията стойността на гореспоменатото имущество възлиза на 2 138 805 лв. (1 094 000 евро).

23. Искът за отнемане е подаден след проучвания и проверки от Комисията относно приходите и разходите на първата жалбоподателка и г-н Гаич между 1986 г. (когато първата жалбоподателка навършва 18 години) и 2007 г.

24. В решение от 13 октомври 2009 г. Окръжен съд Добрич уважава иска, като разпорежда отнемането на всички гореспоменати активи.

25. Въз основа на документите, представени от страните, той установява, че законният доход на първата жалбоподателка и г-н Гаич през разглеждания период е еквивалентен на 341,47 минимални работни заплати. Отказва да признае за такъв доход сумата от 200 000 германски марки, която г-н Гаич, сръбски гражданин, твърди, че е донесъл със себе си при пристигането си в България през 1990 г., тъй като това твърдение не е подкрепено с никакви писмени доказателства (като митническа декларация), а свидетелски показания не могат да бъдат използвани за доказване.

26. През разглеждания период първата жалбоподателка и г-н Гаич придобиват имущество на стойност повече от 3 146 300 лева (1 610 000 евро). Тази сума е изчислена, след като Окръжен съд Добрич взема предвид пазарните стойности на придобитите от тях имоти, а не стойностите, посочени в документите за продажба. По този начин общите разходи на ответниците през разглеждания период са равни на 4545,73 минимални работни заплати.

27. Тъй като жалбоподателките и г-н Гаич не са доказали толкова значителни законни доходи, предвид презумпцията, съдържаща се в чл. 4 (1) от Закона от 2005 г. (вж. параграф 96 по-долу), имуществото, за което се иска отнемане, следва да бъде считано за такова, придобито от престъпна дейност.

28. След обжалване от жалбоподателките и г-н Гаич, на 9 юни 2010 г. Апелативен съд Варна потвърждава решението на първата инстанция, като застава зад нейните заключения. По-конкретно той отново подчертава, че жалбоподателките и г-н Гаич не са доказали „законен доход в размера, изразходван от тях за придобиване на имуществото“ и че Законът от 2005 г. не изисква да се установи пряка причинно-следствена връзка между имотите, които трябва да бъдат отнети, и престъпната дейност на обвиняемия, тъй като презумпцията, съдържаща се в чл. 4 (1), е достатъчна.

29. Жалбоподателките и г-н Гаич подават касационна жалба, която ВКС не допуска до касационно обжалване с окончателно определение от 16 август 2011 г.

30. Впоследствие се оказва, че някои от имотите, които трябва да бъдат отнети, вече са продадени на трети лица в по-ранни изпълнителни

производства срещу първата жалбоподателка и г-н Гаич. По този начин единствените недвижими имоти, реално отнети в производството по Закона от 2005 г., са апартаментът в Добрич, където живеят жалбоподателките и г-н Гаич, и част от парцела и къщата в Каварна. През септември 2014 г. апартаментът е обявен на публична продажба от Националната агенция за приходите и продаден на трета страна.

31. Нито една от отнетите парични суми не е заплатена от жалбоподателките или от покойния г-н Гаич на държавата.

III. ЖАЛБА № 26221/12 – *БАРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ*

32. През 1995 г. срещу жалбоподателя (г-н Петър Милков Баров) е образувано наказателно производство по подозрение, че държи незаконно голямо количество огнестрелни оръжия и заедно с няколко други лица е извършил поредица от кражби и грабежи през 1994 г. и 1995 г., някои от които са довели до телесни повреди и в един случай дори до смърт на жертвата. На жалбоподателя е наложена мярка за неотклонение задържане под стража от 1995 до 2001 г. Впоследствие той сключва споразумение с прокуратурата, като признава, че е извършил въпросните престъпления и му е наложено наказание лишаване от свобода със срок, равен на продължителността на предварителното му задържане. Споразумението е одобрено на 6 октомври 2006 г. от Окръжен съд Ловеч, който специално отбелязва, че всички имуществени вреди, произтичащи от престъпленията, извършени от жалбоподателя, са възстановени.

33. Тъй като престъпленията, за които жалбоподателят е осъден, попадат в приложното поле на Закона от 2005 г., през април 2009 г. Комисията внася иск пред Окръжен съд Габрово за отнемане на следното имущество: два парцела земя с индустриална сграда и стопански постройки, закупени от жалбоподателя през 2007 г.; два други парцела земя, закупени през 2008 г.; автомобил и мотоциклет, закупени през 2006 г.; и пари, получени от жалбоподателя от продажбата на друг автомобил, закупен от него през 2005 г. и продаден на трета страна през 2006 г.

34. Искът за отнемане е подаден след проучвания и проверки от Комисията на приходите и разходите на жалбоподателя между 10 май 1987 г. (когато е навършил 18 години) и 1 януари 2009 г.

35. В решение от 9 април 2010 г. Окръжен съд Габрово уважава искането и разпорежда отнемането на гореспоменатото имущество, като установява, че са изпълнени предпоставките на Закона от 2005 г. Първо, той отбелязва, че жалбоподателят е осъден за престъпления, посочени в чл. 3 (1) от закона (вж. параграф 95 по-долу). На второ място, през разглеждания период той придобива имущество със „значителна стойност“. На трето място, може да се направи основателно предположение, че това е имущество, придобито от престъпна дейност.

В тази връзка не е необходимо да се установява причинно-следствена връзка между въпросното имущество и престъпленията, извършени от жалбоподателя: това не е изискване на Закона от 2005 г., който в чл. 4 (1) съдържа презумпция в това отношение (виж параграф 96 по-долу).

36. Окръжен съд Габрово изчислява, че през разглеждания период доходите на жалбоподателя, за които е доказано, че съществува законен източник, възлизат на 60 801 лв. (31 100 евро) или 364,5 минимални работни заплати. Те идват от заплата, продажба на имущество и от заеми от банки и други институции. Жалбоподателят е доказва, че е получавал други доходи, най-вече заем от приятел (показания на свидетели не могат да бъдат използвани за доказване; освен това той остава задължен да го изплати) и възнаграждение по комисионен договор (договорът, представен от жалбоподателя, не е нотариално заверен съгласно изискванията и няма валидна дата; освен това не съществуват доказателства, че той действително е получил такова възнаграждение).

37. За относимия период разходите на жалбоподателя възлизат на 182 270 лева (92 230 евро), или равностойността на 1 122,2 минимални работни заплати. Тази сума е определена, след като Окръжен съд Габрово взема предвид пазарните стойности на имотите, закупени от жалбоподателя, а не стойностите, посочени в нотариалните актове и договорите за продажба, които са значително по-ниски. По този начин разходите на жалбоподателя надвишават законния му доход със 757,70 минимални работни заплати, което означава, че искът на Комисията за отнемане трябва да бъде уважено.

38. На 8 ноември 2010 г. горното решение е потвърдено от Апелативен съд Велико Търново.

39. Въпреки че потвърждава заключението на долната инстанция, че разходите на жалбоподателя значително надвишават законните му доходи, което потвърждава отнемането, апелативният съд преизчислява тези приходи и разходи. Така той стигна до заключението, че законният доход на жалбоподателя за разглеждания период възлиза на 58 030 лева (30 000 евро) и че разходите му възлизат на 167 192 лева (85 520 евро). Това несъответствие между законните приходи и разходи на жалбоподателя оправдава отнемането на по-голямата част от гореспоменатото имущество. Само мотоциклетът, закупен от жалбоподателя през 2006 г. (вж. параграф 33 по-горе), не трябва да бъде отнет, тъй като е прехвърлен на трета страна, но жалбоподателят остава задължен да плати цената, която е получил за него.

40. Жалбоподателят подава касационна жалба. С окончателно определение от 24 октомври 2011 г. ВКС не допуска касационно обжалване.

IV. ЖАЛБА № 71694/12 – ЖЕКОВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

41. Г-н Живко Жеков Жеков („първият жалбоподател“) и г-жа Емилия Русева Жекова („втората жалбоподателка“, починала през 2018 г. - виж приложението) са съпрузи, а г-н Жеко Живков Жеков („третият жалбоподател“) е син на първия жалбоподател от предишен брак.

42. С решение на Окръжен съд Пловдив от 24 юли 2008 г. първите двама жалбоподатели са осъдени по квалифициран състав на документна измама, приготвление за измама и притежание на съответното оборудване и материали. Първият жалбоподател е осъден също и за образуване и ръководене на престъпна група, а втората жалбоподателка - като член на тази група. Установено е, че между януари и юни 2007 г. двамата жалбоподатели и техните съучастници са изготвяли фалшиви документи за самоличност и други официални документи и са фалшифицирали съществуващи документи, включително издадени в други държави, с цел получаване на финансова облага.

43. През 2008 г. Комисията започва производство по Закона от 2005 г. срещу първия жалбоподател и в началото на 2009 г. подава иск пред Окръжен съд Пловдив за отнемане на следното имущество: апартамент в Пловдив, закупен от първия жалбоподател през 2002 г.; друг апартамент в Пловдив, закупен за третия жалбоподател от майка му през 2007 г.; два автомобила, закупени от първия жалбоподател през 2002 и 2003 г.; 14 400 евро и 730 щатски долара в брой, иззети от дома на първите двама жалбоподатели при претърсване през 2007 г.; суми, депозирани в банкови сметки на имената на първите двама жалбоподатели.

44. Искът за отнемане е подаден след проучвания и проверки от Комисията на финансовото състояние на първия жалбоподател между 1 януари 1985 г. и 31 декември 2008 г. и това на втората жалбоподателка между 1 март 1997 г. и 31 декември 2008 г.

45. В решение от 5 август 2010 г. Окръжен съд Пловдив отхвърля иска за отнемане. Той установява, че докато първият жалбоподател наистина е осъждан за престъпление, попадащо в приложното поле на Закона от 2005 г., и че освен това през разглеждания период тримата жалбоподатели придобиват имущество със значителна стойност, предпоставките за отнемане не са изпълнени, тъй като всъщност жалбоподателите предоставят доказателство за достатъчен доход от законни източници за придобиване на това имущество. Последните включват пенсията за инвалидност на първия жалбоподател, суми, дадени на втората жалбоподателка от нейните родители, в чийто земеделски бизнес тя участва, суми, дарени на първите двама жалбоподатели по време на сватбата им и най-вече, суми, дадени на тримата жалбоподатели от бащата на първия жалбоподател, който наследил значителен брой активи от собствения си баща.

46. След обжалване от Комисията на 18 февруари 2011 г. Апелативен

съд Пловдив потвърждава горепосоченото решение. Той потвърждава мотивите на Окръжен съд Пловдив, като добавя, по отношение на участието на втората жалбоподателка в земеделския бизнес на родителите ѝ, че дори последните да не са били регистрирани като земеделски производители и да не са плащали данъци, това само по себе си не означава, че доходът, получен от втората жалбоподателка е незаконен.

47. Комисията подава касационна жалба. В решение от 13 декември 2011 г. ВКС допуска касационно обжалване и в окончателно решение от 4 май 2012 г. уважава иска за отнемане, като разпорежда отнемането на цялото гореспоменато имущество.

48. ВКС отбеляза, че предходните инстанции са приели като доказателство документи относно наследството, получено от бащата на първия жалбоподател, въпреки че те са представени от жалбоподателите след изтичане на съответния срок за това. Съответно, тези доказателства се считат за недопустими и седва да бъдат изключени от кориците на делото.

49. Въз основа на останалите доказателства относно това наследство - по-специално свидетелските показания на членове на семейството, които са противоречиви и също така ненадеждни предвид интереса им от изхода на делото - не може да се направи извод, че бащата на първия жалбоподател действително е имал възможност да осигури парите, необходими за придобиване на спорното имущество или за ежедневните разходи на жалбоподателите. Що се отнася до доходите, за които се твърди, че са получени от земеделския бизнес на родителите на втората жалбоподателка и паричните подаръци, направени по време на сватбата на първите двама жалбоподатели, те не са доказани от никакви документи, а отново жалбоподателите разчитат на свидетелски показания на членове на семейството.

50. Що се отнася до апартамента на третия жалбоподател в Пловдив (вж. параграф 43 по-горе), той е закупен през 2004 г. от родителите на първия жалбоподател, които през 2007 г. го продават на внука си. Той е представяван при продажбата от майка си (първата съпруга на първия жалбоподател). Въпреки това жалбоподателите не доказват, че майката на третия жалбоподател има достатъчно средства да купи апартамента, тъй като тя няма декларирани доходи между 1997 и 2008 г. Жалбоподателите не твърдят, че договорът за продажба е привиден и прикрива дарение; напротив, третият жалбоподател твърди, че майка му е платила пълната цена.

51. Съответно, няма доказателства, че през разглеждания период жалбоподателите са имали достатъчно законни доходи, за да придобият имуществото, за което се иска отнемане, което означава, че това имущество може основателно да се приеме за такова, придобито от престъпна дейност.

52. Впоследствие става ясно, че 14 400 евро и 730 щатски долара, иззети от дома на първите двама жалбоподатели (вж. параграф 43 по-

горе), вече са конфискувани в хода на наказателното производство срещу тях. Правителството представя становище на Националната агенция за приходите от 8 юли 2019 г., в което се посочва, че е информирала Окръжен съд Пловдив и ВКС за това и че от двете отнемания е изпълнено само първото, постановено в наказателното производство.

53. Двата отнети апартамента са продадени на трети лица от Националната агенция за приходите през 2014 г. Що се отнася до отнетите автомобили, единият от тях е предаден за скрап от първия жалбоподател и унищожен, а другият е продаден от Националната агенция за приходите през 2015 г. Агенцията също така получава 16 425 лева (8 400 евро), които са държани в банковите сметки на първите двама жалбоподатели.

V. ЖАЛБА № 44845/15 – РУСЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

54. С решение на Районен съд Омуртаг от 13 юни 2012 г. жалбоподателят (г-н Юлиян Василев Русев) е осъден за незаконна сеч, за това че през октомври 2009 г., без съответното разрешение, служители на неговото дружество събират и транспортират дървен материал на стойност 628 лв. (321 евро). Присъдата е потвърдена от Окръжен съд Търговище на 4 септември 2012 г. и ВКС на 4 март 2013 г. Жалбоподателят е осъден на 6 месеца лишаване от свобода, отложено с изпитателен срок и глоба.

55. Тъй като престъплението, за което е осъден жалбоподателят, попада в приложното поле на Закона от 2005 г., през ноември 2012 г. Комисията внася иск пред Окръжен съд Добрич за отнемане на имуществото му. Искът е подаден след проучване и проверка на приходите и разходите на жалбоподателя между 16 април 1992 г. (когато навършва 18 години) и 28 ноември 2012 г.

56. В решение от 29 ноември 2013 г. Окръжен съд Търговище частично уважава иска. Той разпорежда отнемането на някои от активите, посочени в иска на Комисията, а именно тези, чиято стойност е равна на разликата между разходите на жалбоподателя и установения законен доход (вж. параграф 58 по-долу), и отхвърля останалата част от иска. Така той разпорежда отнемането на следното имущество: седем парцела земя, закупени от жалбоподателя между 2006 и 2011 г., на един от които е построена къща; 17 473 лв. (9 000 евро), получени от жалбоподателя от продажбата на тринадесет други парцела земя, по-голямата част от които са първоначално придобити от него през 2006 г.; и автомобил, закупен от жалбоподателя през 2011 г.

57. При изчисляването на законните доходи на жалбоподателя през разглеждания период, Окръжен съд Търговище отказва да приеме: (i) 22 300 лв. (11 400 евро), за които се твърди, че някой е дал в заем на жалбоподателя през 2006 и 2007 г., тъй като това не е доказано; (ii) 26 000 лв. (13 300 евро), които бабата на жалбоподателя му дарила на

неуточнена дата след продажбата на имот; въпреки че е установено, че тя е получила такава сума, дарението остава недоказано, като единствените доказателства в това отношение са нейните устни показания; също така е малко вероятно тя да даде всички пари на внука си, защото има и други близки роднини; (iii) доходи от дърводобив, за които се твърди, че са получени между 2005 и 2007 г.; жалбоподателят представя договори за продажба на дървен материал, но не доказва, че те действително са сключени към съответния момент или каква печалба е реализирал; по това време той не е декларирал такава печалба пред данъчните власти; (iv) 110 000 лв. (56 260 евро), които жалбоподателят декларира като доход, получен през 2007 г. от дейността на дружество, частично притежавано от него, в данъчна декларация, подадена в края на 2012 г.; според съда няма доказателства, че жалбоподателят действително е получил този доход, а данъчната декларация, подадена след образуването на производството по отнемане, очевидно цели използването ѝ като доказателство в него.

58. След изчисляване на разходите на жалбоподателя през разглеждания период, Окръжен съд Търговище стига до заключението, че е те надвишават законния доход на жалбоподателя с 53 382 лева (27 300 евро), еквивалентни на 337,9 минимални работни заплати. Това налага отнемане на имущество, равняващо се на същия брой минимални работни заплати, а именно това, посочено в параграф 56 по-горе.

59. Окръжен съд Търговище счита, че имуществото, което трябва да бъде отнето, е придобито с доходи, получени от престъпна дейност и по този начин е такова, придобито от престъпна дейност. В това отношение той се позова на следното: до 1998 г. жалбоподателят няма законни доходи; между 2000 и 2005 г. той работи в местното горско стопанство и от 2006 г. отново няма законни доходи; точно през 2006 и 2007 г. той закупува множество имоти, някои от които впоследствие продава на трети лица; той е осъден за незаконна сеч (вж. параграф 54 по-горе), а цялата му кариера е в горското стопанство и дърводобива.

60. Жалбоподателят обжалва и на 9 юли 2014 г. решението на Окръжен съд Търговище е потвърдено от Апелативен съд Варна. Позовавайки се на тълкувателното решение на ВКС от 30 юни 2014 г. (вж. параграфи 105-106 по-долу), той посочва, че причинно-следствената връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и престъпната дейност на жалбоподателя, може да бъде косвена и счита, че такава косвена връзка е установена по същите причини като тези, изложени от Окръжен съд Търговище. Тъй като става въпрос за престъпна дейност, няма значение, че предметът на конкретното престъпление, за което е осъден жалбоподателят, е с относително ниска стойност. Апелативен съд Варна потвърждава констатациите на окръжния съд (вж. параграф 59 по-горе), че жалбоподателят няма никакъв друг законен доход. Позовавайки се на допълнителна съдебна експертиза, която назначава, Апелативен съд Варна установява, че разходите на жалбоподателя през разглеждания период надвишават

законните му доходи с 61 446 лева (31 340 евро), еквивалентни на 451,73 минимални работни заплати.

61. Жалбоподателят подава касационна жалба, която Върховният съд не допуска до касационно обжалване с окончателно определение от 5 март 2015 г. Той счита по-специално, че предходните съдилища са приложили правилно стандарта, определен в Тълкувателното решение на 30 юни 2014 г.

62. Повечето от конфискуваните недвижими имоти са продадени от Националната агенция за приходите на трети лица през 2016 и 2017 г. Един от тях, върху който има ипотека, е обявен на публична продажба в изпълнително производство, заведено срещу жалбоподателя от частно дружество. Автомобилът на жалбоподателя, за който също е поискано отнемане, е откраднат през 2015 г.

63. Паричните суми, които жалбоподателят е осъден да заплати в производството по отнемане - 21 309 лева (10 900 евро), не са платени.

VI. ЖАЛБА № 17238/16 – КАЦАРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

64. На неустановена дата на жалбоподателя (г-н Кирил Христов Кацаров) е повдигнато обвинение за незаконно държане на наркотици, иззети от автомобилите и апартамента му на 25 август 2000 г. и 18 август 2001 г. Общата стойност на иззетите наркотици в тези случаи е около 650 лева - равни на 332 евро.

65. През 2007 г. жалбоподателят сключва споразумение с прокуратурата, като признава, че е извършил три деяния, осъществяващи състава на незаконно държане на наркотици, включително с цел разпространение. Осъден е на лишаване от свобода и глоба. Споразумението е одобрено на 15 януари 2008 г. от Окръжен съд Бургас.

66. Тъй като престъпленията, за които е осъден жалбоподателят, попадат в приложното поле на Закона от 2005 г., в началото на 2010 г. Комисията внася иск пред Софийски градски съд за отнемане на следното имущество: апартамент в София, закупен от жалбоподателя през 2008 г. по предварителен договор, сключен през 2002 г.; сума, равна на 20 000 щатски долара, която жалбоподателят заплаща през 2002 г. при сключването на въпросния предварителен договор; два автомобила; и пари, получени от жалбоподателя от продажбата на други два автомобила.

67. Искът за отнемане е внесен след проучвания и проверки от Комисията на приходите и разходите на жалбоподателя за периода от 20 октомври 1990 г. (когато навършва 18 години) до 31 декември 2008 г.

68. Искът за отнемане е уважен изцяло от Софийския градски съд с решение от 12 март 2014 г. Съдът установява, че през разглеждания период жалбоподателят има доста малък доход от законни източници и получава заплатата само между 2005 и 2008 г. Така доходът му е равен на 222,58 минимални работни заплати, докато разходите му са

еквивалентни на 3 262,63 минимални работни заплати. Софийският градски съд не приема твърдението на жалбоподателя, че родителите му са го издържали, като отбелязва, че техните собствени доходи са доста ниски. Що се отнася до разходите, съдът взема предвид пазарните стойности на апартамента и автомобилите, придобити от жалбоподателя, а не стойностите, посочени в съответните документи за продажба.

69. Софийски градски съд посочва също, че не е необходимо да установява причинно-следствена връзка между имуществото, за което е поискано отнемане, и конкретните престъпления, за които е осъден жалбоподателят, а връзка между това имущество и неговата „престъпна дейност“. Такава връзка се предполага съгласно Закона от 2005 г., тъй като не е доказано, че съществуват законни източници на доход, кореспондиращи с разходите на жалбоподателя. Що се отнася до съществуването на престъпна дейност, е показателно, че жалбоподателят е осъден по три обвинения за незаконно държане на наркотици, включително с цел разпространение (вж. параграфи 64 и 65 по-горе). Освен това, това е дейност, „позволяваща значителна финансова облага“.

70. Жалбоподателят обжалва и на 30 януари 2015 г. Апелативен съд София потвърждава частично решението на предходната инстанция, като отхвърля искането за отнемане на 20 000 щатски долара, платени от жалбоподателя през 2002 г. (вж. параграф 66 по-горе) на основание, че това всъщност е цената на отнетия апартамент. Така той приема твърдението на жалбоподателя, потвърдено от изявленията на продавачите, че това е реалната цена на апартамента. Отхвърлен е аргументът на Комисията, че при изчисляването на разходите следва да се вземе предвид пазарната стойност на имота.

71. Апелативен съд София потвърждава заключението на първата инстанция, че няма доказателства жалбоподателят да е получавал пари от родителите си (вж. параграф 68 по-горе). Те нямат доходи, които да им позволяват да се грижат за него, а дори и да са имали, няма доказателства, че са го направили. Свидетелите на жалбоподателя - майка му и сестра му, освен че имат интерес от изхода на делото, дават и противоречиви показания. Майката на жалбоподателя заявява, че е изтеглила парите за закупуването на апартамента на жалбоподателя от банка, но не потвърждава това с никакви документи. Не е доказано и че жалбоподателят е получавал, както твърдят и майка му и сестра му, доходи от работата си като таксиметров шофьор и в зеленчуковата градина на родителите си.

72. Апелативен съд София отбелязва, че между 1990 и 2004 г. жалбоподателят няма доходи от законен източник, освен парите, получени от продажбата на два автомобила, и получава заплатата само от 2005 до 2009 г. През този период той също така получава пари от продажбата на земя, собственост на семейството. По този начин доходът му за целия разглеждан период възлиза на 222,58 минимални работни

заплати, докато разходите му, преизчислени, като се вземе предвид цената на апартамента, установена от Апелативния съд (вж. параграф 70 по-горе), са в размер на 2 971,94 минимални работни заплати.

73. Що се отнася до наличието на причинно-следствена връзка между престъпната дейност на жалбоподателя и имуществото, за което се иска отнемане, Апелативен съд София посочва, че въпросната престъпна дейност може да генерира приходи. Жалбоподателят признава, че е държал наркотици с цел разпространение (вж. параграф 65 по-горе), а не ги съхранява за собствена употреба. Освен това той заплаща апартамента си при сключването на предварителния договор през 2002 г. (вж. параграф 66 по-горе), т.е. приблизително по същото време когато извършва престъпленията, за които е бил осъден. Поради това, тъй като той няма законни приходи за придобиване на имуществото, което трябва да бъде отнето, то трябва да се счита за имущество, придобито от престъпна дейност.

74. Жалбоподателят подава касационна жалба, която ВКС не допуска за разглеждане с определение от 23 септември 2015 г. Позовавайки се на своето Тълкувателно решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграфи 105-106 по-долу), съдът посочва, че Апелативен съд София е спазил изцяло стандарта, заложен в него.

75. Апартаментът на жалбоподателя е продаден от Националната агенция за приходите на трета страна през 2017 г. Единият от отнетите автомобили не може да бъде намерен, а другият е предаден за скрап. Паричните суми, които жалбоподателят е осъден да плати в производството по отнемане, не са платени.

VII. ЖАЛБА № 63214/16 – *ДИМИТРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ*

76. Жалбоподателят (г-н Димитър Генчев Димитров) упражнява търговска дейност като едноличен търговец.

77. През 2002 г. след данъчна ревизия, данъчните власти му нареждат да плати 597 154 лева (305 370 евро) неплатени данъци. Въпреки че през 2002 г. срещу него е образувано изпълнително производство, не са събрани никакви суми. През 2015 г. Националната агенция за приходите декларира, че задължението на жалбоподателя по данъчната ревизия от 2002 г. е погасено по давност.

78. Междувременно, на жалбоподателя е повдигнато обвинение за същите факти и е предаден на съд за укриване на данъци. С решение от 12 май 2010 г., в сила от 28 май 2010 г., Окръжен съд Варна го признава за виновен. Той установява, че жалбоподателят е дал невярна информация на властите в няколко данъчни декларации, подадени между декември 2000 г. и май 2001 г., като по този начин е избегнал плащането на данък върху добавената стойност, свързан с търговската му дейност, в размер на 294 897 лева (150 842 евро).

79. Тъй като престъплението, за което е осъден жалбоподателят, попада в приложното поле на Закона от 2005 г., през юли 2011 г.

Комисията внася иск пред Окръжен съд Варна за отнемане на имуществото му. Тя счита, че размерът на данъците, които жалбоподателят е укривал, заедно с липсата на достатъчно законни доходи, доказва наличието на причинно-следствена връзка между престъплението, за което е осъден, и въпросното имущество.

80. Искът за отнемане подаден от проучвания и проверки на финансовото състояние на жалбоподателя за периода от 1 януари 1999 г. до 31 декември 2010 г.

81. В решение от 24 февруари 2015 г. Окръжен съд Варна отхвърля иска. Той стига до заключението, че Комисията не е успяла да докаже наличието на причинно-следствена връзка между престъплението, извършено от жалбоподателя, и имуществото, за което се иска отнемане, и в същото време, че жалбоподателят има достатъчно законни доходи, за да придобие това имущество. Във връзка с това съдът установява, по-специално, че жалбоподателят е получил, както той твърди, пари от родителите си и от партньорката си и нейните родители, и че когато е придобил определени недвижими имоти, е направил това на цената, посочена в съответните нотариални актове (значително по-ниска от доказаната пазарна стойност), получавайки значителна печалба скоро след това при препродажба на имотите на много по-висока цена.

82. На 27 октомври 2015 г. Апелативен съд Варна отменя решението на първата инстанция и разпорежда отнемане на следното имущество: парцел земя и сграда, закупени от жалбоподателя през 2007 г., които според съдебна експертиза, назначена от апелативния съд, са с пазарна стойност 26 882 лв. (13 750 евро) по време на покупката; апартамент във Варна, закупен от жалбоподателя през 2008 г. и служещ по това време като основно жилище на семейството му заедно с паркомясто; 117 300 лева (60 000 евро), парична равностойност на дялове в няколко дружества, придобити от жалбоподателя между 2008 и 2010 г., и 4500 лева (2300 евро), получени от продажбата на други дялове през 2010 г.; 165 000 лева (84 400 евро), които жалбоподателят получава при продажба на два недвижими имота през 2008 и 2010 г., скоро след като ги е придобил; и 55 000 лв. (28 130 евро), представляващи пазарната стойност на два автомобила, закупени от жалбоподателя през 2007 и 2008 г. и препродадени на трети лица скоро след това.

83. Апелативен съд Варна отбелязва, че няма доказателства, че жалбоподателят е платил на държавата данъка, който е избегнал да плати през 2001 г. (вж. параграф 78 по-горе). Освен това той отбелязва, че жалбоподателят е замесен в „престъпна дейност“, тъй като има предишни присъди, по-специално за документна измама и вещно укривателство, и е подсъдим по ново наказателно производство за укриване на данъци.

84. Що се отнася до приходите и разходите на жалбоподателя през въпросния период, Апелативен съд Варна прави няколко бележки. Първо, въпреки че за части от този период жалбоподателят прави вноски за социално осигуряване, няма достатъчно доказателства, че през това

време той има доходи. Също така, други доходи, посочени от жалбоподателя, включително печалби от залагания, също са сметени за недоказани. Между 2004 и 2006 г. и през 2010 г. жалбоподателят няма законни доходи. На второ място, няма доказателства, че жалбоподателят е получил, както той твърди, значителни суми пари от родителите си, тъй като техните собствени доходи са недостатъчни. Що се отнася до парите, които жалбоподателят твърди, че е получил от партньорката си и нейните родители (вж. параграф 81 по-горе), показанията на свидетелите в това отношение са противоречиви и твърденията на жалбоподателя са неубедителни. Трето, що се отнася до недвижимите имоти, които жалбоподателят закупува и впоследствие препродава, това, което трябва да се вземе предвид при тези покупки, е тяхната пазарна стойност, а не много по-ниската стойност, посочена в нотариалните актове. Това означава, че по-високите цени, на които жалбоподателят препродава някои от тези имоти скоро след придобиването им, не могат да се считат за законна печалба. Четвърто, въпреки че е доказано, че жалбоподателят е получавал дивиденди от дружествата, в които е имал дялове, единственото изплащане на такива дивиденди е извършено през 2011 г., извън разглеждания период (вж. точка 80 по-горе).

85. Въз основа на горните съображения Апелативен съд Варна стига до заключението, че няма доказателства, че жалбоподателят има законен източник на доходи, които да му позволят да придобие имуществото, за което се иска отнемане и изглежда, че то е придобито със сумите, които е избегнал с да плати като данъци през 2001 г. (вж. параграф 78 по-горе) или след продажбата на имущество, първоначално придобито с тези суми. Във всеки случай е факт, че жалбоподателят разполага със значителни суми пари на свое разположение при липса на законни доходи. По този начин, въз основа на „логика и опит“, може да се приеме, че съществува причинно-следствена връзка между имуществото, обект на отнемане и престъплението, за което жалбоподателят е осъден.

86. В окончателно решение от 21 април 2016 г. ВКС отказва да допусне за разглеждане касационната жалба, подадена от жалбоподателя. По-конкретно, той констатира, че Апелативен съд Варна правилно е установил причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и престъплението, довело до производството за отнемане, както изисква Тълкувателното решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф и 105-106 по-долу).

87. В решение от 6 януари 2017 г. Окръжен съд Варна отхвърля допълнителния иск на Комисията за отнемане на автомобил, закупен от жалбоподателя през 2008 г. и продаден на трето лице през 2009 г. На 4 април 2017 г. Апелативен съд Варна отменя това решение и разпорежда отнемане на 21 972 лева (11 240 евро), които според експертизата са пазарната стойност на автомобила през 2009 г. Съдът потвърждава по-ранното си заключение, че към момента на закупуване на автомобила

жалбоподателят няма законни доходи, като счита, че вместо това той е използвал парите, получени от продажбата на имотите, посочени в параграф 82 по-горе, самите те представляващи имущество, придобито от престъпна дейност. В окончателно решение от 20 февруари 2018 г. ВКС не допуска касационно обжалване по жалбата, подадена от жалбоподателя.

88. През 2018 г. конфискуваният парцел земя и сграда са продадени на трета страна от Националната агенция за приходите за 4680 лева (2390 евро).

89. Отнетият апартамент все още е във владение на жалбоподателя. Паричните суми, на които е осъден в производството по отнемане, не са платени.

ОТНОСИМА ПРАВНА РАМКА

I. ЗАКОНЪТ ОТ 2005

A. История на изработването на закона

90. Законът за отнемане на имуществото, придобито от престъпна дейност от 2005 г. („Законът от 2005 г.“) е приет от Народното събрание през февруари 2005 г. и влиза в сила през март същата година. През 2012 г. той е заменен от Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество, като всички висящи производства продължат да се уреждат по Закона от 2005 г.

91. В мотивите към законопроекта от 2005 г. се посочва, че той е насочен „към пресичане на възможностите за извличане на облаги от престъпна дейност и предотвратяване използването на такива облаги за извършването на нови престъпления или други правонарушения“, че той ще играе решаваща роля в борбата с изпирането на пари и че ще се прилага „когато определено имущество е придобито от престъпна дейност, но не може да бъде отнето в полза на държавата изцяло или отчасти по силата на Наказателния кодекс“. Освен това се разяснява:

„Обект на закона е имущество, което не попада в предмета на доказване по наказателното дело, още повече че със средствата на Наказателно-процесуалния кодекс не винаги може да се докаже цялата престъпна дейност на лицето. В същото време могат да се установят случаи, в които имуществото на определени лица нараства значително, без да има данни за законна дейност. При констатирането на това състояние, т. е., от една страна, осъдителна присъда, а от друга – значително имущество, за което няма данни за законен произход, се поставя в действие процедурата по този закон. Формира се разумно предположение, че това имущество е придобито от престъпна дейност на лицето, но му се предоставя възможност да докаже произхода на имуществото си и да се защити.“

B. Орган, отговарящ за приложението на Закона от 2005 г.

92. Органът, отговорен за образуването и провеждането на

производства по Закона от 2005 г., е Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, понастоящем наречена Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобито имущество („Комисията“). Тя се състои от петима членове, назначени от Президента, Министър-председателя и Народното събрание на България. Комисията има териториални дирекции.

С. Приложно поле

93. Производство по Закона от 2005 г. може да бъде образувано, когато се установи, че лице, обвинено в съответното престъпление (вж. параграф 95 по-долу), е придобило „имущество със значителна стойност, за което [може] да се направи основателно предположение, че е придобито от престъпна дейност“ (чл. 3 (1)).

94. Понятието „значителна стойност“ е определено в § 1 т. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на закона като повече от 60 000 лв. (еквивалентно на 30 677 евро). Според ВКС това е общата стойност на имуществото, придобито през разглеждания период, но е възможно не обект на отнемане да не бъде цялото имущество (*Решение № 463 от 28.07.2011 г. на ВКС по гр. д. № 463/2010 г., III г. о.*). Така, придобиването на имущество на „значителна стойност“ е само условие за започване на производство по отнемане, а не условие за това какво имущество може да бъде отнето, и трябва да се извърши отделен анализ, за да се установи дали предпоставките за отнемане са налице (*Решение № 481 от 23.04.2013 г. на ВКС по гр. д. № 99/2012 г., IV г. о.*).

95. Престъпленията, за които може да бъде образувано производство по Закона от 2005 г., са посочени в чл. 3 ал. 1. Те са: различни деяния, представляващи тероризъм; убийство с користна цел или убийство по поръчение на организирана престъпна група; сводничество; отвличане за проституция; разпространение на порнография; трафик на хора; кражба или грабеж на превозно средство; длъжностно присвояване; измама; документна измама, свързана с присвояване на средства от Европейския съюз; застрахователна измама; изнудване; вещно укривателство в големи размери; умишлен банкрут; търговия с оръжия или стоки с двойна употреба без лиценз; незаконна сеч; контрабанда; подправка на парични знаци; извършване на незаконни банкови преводи; недеклариране на парични средства на границата; извършване на банкова, застрахователна или друга лицензирана финансова дейност без лиценз (лихварство – б.пр.); пране на пари или приготвяне към пране на пари; злоупотреба със средства на Европейския съюз; данъчни престъпления; злоупотреба с бюджетни средства; злоупотреба със служебно положение; всички форми на подкуп; незаконно влияние върху спортни събития; квалифициран състав на документна измама; членство в организирана престъпна група; ръководене на група за рекет; организиране или участие в незаконни хазартни игри; търговия, придобиване или държане на огнестрелни оръжия или експлозиви без

лиценз; кражба на превозно средство с цел откуп; производство, придобиване, търговия или държане на наркотични вещества; системно разрешаване на използването на помещения за приемане на наркотици; незаконно предписване на наркотични вещества; и отглеждане на опиумен мак, кока или канабис.

96. Имущество, което може да бъде отнето по Закона от 2005 г., е това, което е придобито от лица, осъдени за престъпление, посочено в чл. 3 ал. 1, и за което може да се направи основателно предположение, че представлява имущество, придобито от престъпна дейност, тъй като не е установен законен източник за него (чл. 4 ал. 1).

97. Ако такова имущество е прехвърлено възмездно на трети добросъвестни лица и тези трети лица са платили реалната стойност на имуществото, могат да бъдат отнети само получените от ответника по производството приходи (чл. 4 ал. 2). Имущество, наследено от наследниците на ответника, също подлежи на отнемане (чл. 5), както и имущество, включено в капитала на юридическо лице, контролирано от ответника самостоятелно или съвместно с други (чл. 6), и имущество, прехвърлено от ответника на негов съпруг/съпруга или близки роднини, при условие че последните са знаели, че имуството е придобито от престъпна дейност (чл. 8 ал. 1). Такова знание се предполага, докато не се докаже обратното (чл. 8 ал. 2). Имуството, което е семейна имуществена собственост, ако не е проследено до източник на доход на съпруга/та на ответника, също е предмет на отнемане (чл. 10). Имущество, придобито от съпруга/та на ответника или непълнолетните му деца от трети лица, се счита за имущество, придобито от името на ответника, ако е със значителна стойност, надвишаваща доходите на съпруга/та или децата през съответния период и не може да бъде проследено до друг законен източник на доходи (чл. 9).

98. Производство по отнемане може да бъде образувано по отношение на имущество, придобито преди влизането в сила на Закона от 2005 г. (§ 3 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона). Правото на държавата да отнеме имущество се погасява двадесет и пет години след придобиването на имуството (чл. 11).

D. Производство

99. Ако дадено лице е обвинено в едно от престъпленията, посочени в чл. 3 ал.1 (вж. параграф 95 по-горе) или е осъдено за такова престъпление, прокуратурата и съдилищата трябва да уведомят съответната териториална дирекция на Комисията.

100. Комисията извършва проверка с оглед установяване на източника и местонахождението на имуството, за което се основателно се подозира, че е пряко или непряко придобито от престъпна дейност. По-специално, Комисията трябва да провери имуството на ответника, начина на неговото придобиване и стойността му, доходите на ответника, платените от него данъци,

обичайните му разходи, всякакви извънредни разходи, данъчни декларации и т.н. В хода на проверката Комисията може да изисква информация от различни органи, да събира писмени и други доказателства и счетоводни документи, както и да назначава експертизи, да извършва претърсвания и изземвания и да иска разкриване на банковата тайна. Комисията може също да изиска информация от ответниците за тяхното и на семействата им имущество, банкови сметки, източници на доходи, сделки и дългове.

101. Въз основа на тази проверка Комисията решава дали да започне производство по отнемане.

102. Ако наказателното производство срещу подсъдимия завърши с окончателна присъда, Комисията разполага с един месец, за да подаде иск за отнемане. Тези иски се разглеждат от гражданските съдилища. След получаване на исковата молба, местният окръжен съд публикува известие в Държавен вестник и насрочва съдебно заседание. Съдът гледа делото в открито съдебно заседание в присъствието на прокурор. Решението му подлежи на обжалване. Правилата на Гражданския процесуален кодекс се прилагат по въпросите, които не са изрично уредени от Закона от 2005 г.

103. Съгласно член 32 от Закона от 2005 г. държавата отговаря за всички вреди, причинени от незаконни действия или бездействия, извършени по Закона. Допълнителни разпоредби относно отговорността на държавата, както и съответната практика на националните съдилища, са обобщени в *Недялков и други срещу България* ((решение по допустимост) № 663/11, §§ 61-68, 10 септември 2013 г.).

Е. Практика на националните съдилища

1. Относно причинно-следствената връзка между отнеманото имущество и престъпната дейност на подсъдимия

104. До 2014 г. националните съдилища имат разминаващи се виждания относно необходимостта да се установи причинно-следствена връзка между престъплението или престъпната дейност на обвиняемия и имуществото, което трябва да бъде конфискувано по Закона от 2005 г. Така в някои случаи съдилищата постановяват, че не трябва да се доказва причинно-следствена връзка, тъй като член 4, ал. 1 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 96 по-горе) установява презумпция, че всички активи, за които не е доказано съществуването на законен източник, представляват имущество, придобито от престъпна дейност (вж. *Решение № 671 от 9.11.2010 г. на ВКС по гр. д. № 875/2010 г., IV г. о.*; *Решение № 156 от 29.05.2013 г. на ВКС по гр. д. № 890/2012 г., IV г. о.*). В други случаи съдилищата изискват установяване на причинна връзка, като постановяват, че дори когато не е доказано, че съществува законен източник на доход, това не означава автоматично, че въпросното имущество е придобито от престъпна дейност (вж. *Решение № 607 от*

29.10.2010 г. на ВКС по гр. Д. № 1116/2009 г., IV з. о. ; Решение № 209 от 26.07.2011 г. на ВКС по гр. Д. № 1462/2010 г., III з. о.).

105. Въпросът е уреден с Тълкувателно решение №. 7, задължително за съдилищата решение, постановено от ВКС от 30 юни 2014 г. (*Тълкувателно решение № 7/2014 г. на ВКС по т. Д. № 7/2013 г., ОСГК*). Потвърждавайки съществуването на противоречива съдебна практика, съдът подкрепя втория от двата гореспоменати възгледа, като установява, че придобиването на имущество от лице, извършило престъпление от посочените в чл. 3 ал. 1 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 95 по-горе) трябва да е пряко или косвено свързано с облага от престъпна дейност, но във всички случаи „тази връзка трябва да бъде установена, или да може да се направи предположение за съществуването ѝ“. Тази презумпция трябва да бъде „логически обоснована“ и „въз основа на фактите и обстоятелствата“. Приемливо е да се предположи престъпният произход на имущество, придобито по-рано, включително преди извършването на конкретното престъпление. ВКС също така постановява, че:

„Неустановяването на законен източник за придобиване на имущество, не замества основателното предположение за връзка с престъпната дейност, а само освобождава Комисията от тежестта да я установи по несъмнен начин.“

106. По-нататък ВКС постановява, че недоказването на каквато и да е причинно-следствена връзка между престъпната дейност, за която е осъден ответникът, и имуществото, което трябва да бъде отнето, означава, че намесата в имуществените права на ответника ще бъде непропорционална.

107. Впоследствие, позовавайки се на това Тълкувателно решение, националните съдилища отхвърлят искове за отнемане, заведени от Комисията по Закона от 2005 г., като приемат, че не е установена причинно-следствена връзка между имуществото, за което се иска отнемане, и престъпната дейност на ответника, независимо от факта, че не е доказано наличието на законни източници за част от доходите на последния (вж. *Решение № 256 от 14.10.2014 г. на ОС Ловеч по гр. д. № 603/2011 г.; Решение № 79 от 22.05.2015 г. на АС Варна по в. гр. д. № 154/2015 г.; Решение № 194 от 5.11.2015 г. на АС Пловдив по в. гр. д. № 442/2015 г.*).

2. Методи за оценка на доходите и разходите на ответника

108. Установеният подход на националните съдилища в производствата по Закона от 2005 г. е да се определят разходите, направени от ответниците при закупуване на недвижими имоти и автомобили по пазарната им стойност към съответния момент, изчислена чрез съдебни експертизи, а не по често по-ниската стойност, посочена в съответните документи за продажба, например нотариални

актове. ВКС приема, че тези документи не установяват достоверно покупната цена, че държавата не е обвързана с изявленията на страните в това отношение, направени във въпросните документи, и че пазарната стойност на актива е обективен факт (вж. *Решение № 89 от 29.01.2010 г. на ВКС по гр. д. № 717/2009 г., III г. о.*; *Решение № 323 от 20.10.2011 г. на ВКС по гр. д. № 1135/2010 г., III г. о.*; *Решение № 716 от 1.03.2019 г. на САС по в. гр. д. № 5390/2017 г.*). Тази стойност би могла да бъде доказана чрез всякакви доказателства (вж. *Определение № 938 от 9.09.2013 г. на ВКС по гр. д. № 3102/2013 г., III г. о.*). Остава възможността ответниците в производството за отнемане да докажат въз основа на „специфични данни“, че не са придобили имущество на пазарна стойност (вж. *Решение № 671 от 9.11.2010 г. на ВКС по гр. д. № 875 / 2010 г., IV г. о.*; *Решение № 264 от 25.10.2017 г. на ВКС по гр. д. № 5307/2016 г., IV г. о.*). Стойността на имуществото към момента на придобиването му може да се различава от стойността в по-късен момент, например поради износване (*Решение № 481 от 23.04.2013 г. на ВКС по гр. д. № 99/2012 г., IV г. о.*).

109. Освен това, с цел сравнение на стойностите през различни периоди, при разглеждане на искове за отнемане националните съдилища често преобразуват парични суми в еквивалента им в минимални работни заплати към съответния момент. Такъв подход е оправдан от съдилищата поради продължителността на периодите на анализ на приходите и разходите на ответника и инфлацията и покачването на цените, включително тези на недвижимите имоти, през тези периоди. Критерият за еквивалентни минимални работни заплати е описан като „единственият обективен критерий“ за установяване стойността на дадено имущество (вж. *Решение № 132 от 1.04.2009 г. на ОС Враца по гр. Д. № 616/2007 г.*; *Решение № 528 от 13.10.2009 г. на ОС Добрич по гр. д. № 103/2008 г.*; *Решение от 23.11.2010 г. на ОС Сливен по гр. д. № 577/2009 г.*). Минималната работна заплата се определя от Министерския съвет (правителството) след консултации със синдикатите и работодателите и се актуализира редовно. Между 2000 г. и 2005 г. тя варира между 67 лв. (34 евро) и 150 лв. (77 евро), до 2010 г. се увеличава на 240 лв. (123 евро), до 2015 г. тя се увеличава на 380 лв. (194 евро), а през 2020 г. е 610 лв. (312 евро).

110. За да изчислят ежедневните разходи на ответника, съдилищата използват статистически данни за средните разходи на лице през разглеждания период, като вземат предвид семейното положение на лицето, както и неговия стандарт и стил на живот (*Решение № 481 от 23.04.2013 г. на ВКС по гр. д. № 99/2012 г., IV г. о.*). Разходите при пътуване в чужбина се изчисляват на базата на данни за стандартизираните дневни разходи за командировки.

II. ДРУГИ ПРОЦЕДУРИ ЗА ОТНЕМАНЕ ПО НАЦИОНАЛНОТО ПРАВО

111. Член 53, ал 2, буква б) от Наказателния кодекс преди изменението от 2019 г., предвижда, че при осъждане, независимо от основното наказание, облагите от престъплението се отнемат, освен ако не подлежат на възстановяване.

112. До 2005 г. националното законодателство предвижда отнемане на така наречените „нетрудови доходи“. Приложимите разпоредби са обобщени в *Димитрови срещу България* (№ 12655/09, §§ 23-28, 3 март 2015 г.).

III. ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

113. Съгласно член 164 ал. 1, т. 3 от Гражданския процесуален кодекс сключването на договор на стойност над 5000 лв. (2557 евро) не може да бъде доказано само чрез свидетелски показания, освен в случаите, когато страните по договора са съпрузи или близки роднини. Ограничението по отношение на допустимите доказателствени средства обаче не засяга действителността на самия договор (вж. *Решение № 8109 от 11.06.2013 г. на ВАС по адм. д. № 11608/2012 г., I о.*; *Решение № 994 от 24.01.2014 г. на ВАС по адм. д. № 10132/2013 г., I о.*).

114. Член 303 ал. 1 т.7 от Кодекса предвижда, че заинтересована страна може да поиска възобновяване на гражданското производство, когато „Европейският съд по правата на човека с окончателно решение е установил нарушение на [Конвенцията]“ и „новото разглеждане на делото е необходимо, за да се отстранят последиците от нарушението“.

IV. ОТНОСИМО МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО И ПРАВО НА ЕС

115. Относимото международно право и правото на Европейския съюз са обобщени в *G.I.E.M. S.R.L. и други срещу Италия* ([GC], № 1828/06 и 2 други, §§ 139-153, 28 юни 2018 г.).

116. По-специално, в контекста на Европейския съюз, Рамково решение на Съвета от 24 февруари 2005 г. (2005/212/ПВР) относно конфискация на облаги, средства и имущество от престъпления, предвижда обикновена конфискация, включително конфискация по стойност, по отношение на всички престъпления, подлежащи на наказание лишаване от свобода за повече от една година, и конфискация на част или на цялото имущество на лице, което е признато за виновно за конкретни тежки престъпления, когато те са „извършени в рамките на престъпна организация“, без да се установява връзка между имуществото, за което се счита, че е от престъпна дейност, и конкретно престъпление. Последният подход се характеризира като „разширени правомощия за конфискация“.

117. Директива 2014/42/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 г. за обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз, също урежда в член 5 § 1, „разширена конфискация“ по следния начин:

„Държавите-членки приемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията, изцяло или частично, на имущество, принадлежащо на лице, осъдено за престъпление, което може да доведе пряко или косвено до икономическа полза, когато съдът — въз основа на обстоятелствата по делото, включително конкретните факти и наличните доказателства, като например доказателство, че стойността на имуществото е несъразмерна спрямо законните доходи на осъденото лице, е убеден, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение.”

118. Съображение (20) и (21) дават допълнителни разяснения по този въпрос:

(20) При определяне на това дали дадено престъпление води до икономически облаги държавите-членки могат да вземат предвид начина на извършване (*modus operandi*), например ако условие за извършване на престъпление е то да е извършено в контекста на организираната престъпност или с умисъл за генериране на редовни печалби от престъпления. Това обаче не следва да засяга възможността да се прибягва към разширена конфискация.

(21) Разширената конфискация следва да бъде възможна, когато съдът е установил по удовлетворителен начин, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение. Това не означава, че трябва да се установи, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение. Държавите-членки могат да предвидят, например, че би било достатъчно съдът да разгледа баланса между вероятностите или да направи разумно предположение, че е в значителна степен по-вероятно въпросното имущество да е било придобито чрез престъпно поведение, отколкото чрез други дейности. В този контекст съдът трябва да разгледа конкретните обстоятелства по случая, включително фактите и наличните доказателства, въз основа на които би могло да се постанови решение за разширена конфискация. Фактът, че имуществото на лицето е несъразмерно спрямо законните му доходи, би могъл да бъде сред фактите, които дават основание на съда да направи извода, че имуществото е придобито чрез престъпно поведение. Държавите-членки биха могли също така да предвидят изискване за определен период от време, в който имуществото би могло да се счита за придобито чрез престъпно поведение.

119. Член 6 от Директивата разглежда конфискацията от трети лица:

„1. Държавите-членки предприемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията на облаги или на друго имущество, чиято стойност съответства на облагите, прехвърлени пряко или косвено от заподозряното лице или обвиняемия на трети лица, или които трети лица са придобили от заподозряно лице или обвиняем, най-малко в случаите когато тези лица са знаели или е трябвало да знаят, че целта на прехвърлянето или придобиването е да се избегне конфискация, въз основа на конкретни факти и обстоятелства, включително че прехвърлянето или придобиването е извършено безплатно или срещу сума, която е значително по-ниска от пазарната стойност.

2. Параграф 1 се тълкува така, че да не се засягат правата на добросъвестни трети лица.”

120. Член 8 от Директивата предвижда в допълнение следните предпазни клаузи:

„1. Държавите-членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че лицата, засегнати от предвидените в настоящата директива мерки, имат право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, за да защитават правата си.

...

6. Държавите-членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че всяко решение за конфискация е мотивирано и решението се съобщава на засегнатото лице.

Държавите-членки предвиждат ефективна възможност за лице, срещу което е постановена конфискацията, да оспорва решението пред съд.

7. Без да се засягат Директива 2012/13/ЕС и Директива 2013/48/ЕС, лица, чието имущество е засегнато от решение за конфискация, имат право на достъп до адвокат по време на производството за конфискация във връзка с определянето на облагите и средствата на престъплението, за да могат да защитават правата си. Засегнатите лица се уведомяват за това свое право.

8. При посоченото в член 5 производство засегнатото лице има ефективна възможност да оспори обстоятелствата по случая, включително конкретните факти и наличните доказателства, въз основа на които въпросното имущество се разглежда като имущество, придобито чрез престъпно поведение.

9. Трети лица имат право да претендират за право на собственост или други вещни права, включително в случаите, посочени в член 6.

10. Когато в резултат от престъпление пострадалите имат претенции спрямо лицето, което е обект на мярка за конфискация, предвидена в настоящата директива, държавите-членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че мярката за конфискация не е пречка за пострадалите лица да потърсят обезщетение."

V. СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ

A. По прилагането на Закона от 2005 г.

121. Комисията изготвя годишни доклади за дейността си между 2006 и 2018 г. Данните, съдържащи се в тях, показват, че през съответните години тя е получила над 70 000 уведомления от прокуратурата и съдилищата, че определени лица са обвинени в едно от престъпленията посочени в чл. 3 ал. 1 от Закона от 2005 г. или осъдени за такова престъпление (вж. параграф 99 по-горе). След извършване на проверка, Комисията е образувала производство по отнемане в 1093 случая (вж. параграф и 100-101 по-горе). Останалите препратени й преписки са прекратени, тъй като не попадат в обхвата на Закона от 2005 г. или защото ответниците не са придобили имущество на „значителна стойност“, или са представили доказателства за законен източник на това имущество. След приемането на Тълкувателното решение от 30 юни 2014 г. на ВКС (вж. параграфи 105-106 по-горе), по-голямата част от случаите, изпратени до Комисията, са прекратени, тъй като не може да се установи причинно-следствена връзка между проверяваните активи и установената престъпна дейност на ответниците.

122. Между 2006 г. и 2018 г. Комисията завежда 519 иска за отнемане по Закона от 2005 г. пред съдилищата (вж. параграф 102 по-горе). До края на 2018 г. 260 производства са приключили с окончателно решение в полза на Комисията, с което се постановява конфискация на имущество, придобито от престъпна дейност.

B. Относно дела на сивата икономика в България

123. Работен документ, публикуван от Международния валутен фонд през 2019 г., оценява дела на сивата икономика в България между 2000

и 2016 г. на около 36-40% от брутния вътрешен продукт (БВП) на страната. Други оценки на Европейската комисия, Световната банка и други органи определят този дял на около 30-33% от БВП, докато за 2007 г. Българската народна банка го оценява на около 17% от БВП. Според Националния статистически институт през 1993 г. дялът на сивата икономика в България възлиза на 16,8%, а през 1998 г. на 27,8% от БВП на страната.

ЗАКОНЪТ

I. ОБЕДИНЯВАНЕ НА ЖАЛБИТЕ

124. Предвид сходния предмет на жалбите, Съдът намира за уместно да разпорежи тяхното обединяване (Правило 42, § 1 от Правилника на Съда).

II. ПРЕДВАРИТЕЛЕН ВЪПРОС

125. Г-жа Емилия Русева Жекова, една от жалбоподателите по делото *Жекови* (Жалба № 71694/12 - вж. параграф 41 по-горе), е починала на 20 юли 2018 г. и нейните наследници изразяват желание да продължат да поддържат жалбата вместо нея. Правителството възразява, като посочва, че към момента на нейната смърт отнетото ѝ имущество вече не е в нейно владение.

126. Съдът подчертава, че при решаването на такива въпроси критичният момент е дали наследниците или близките могат по принцип да претендират легитимен интерес да поискат от Съда да разгледа делото на основание желанието на починалия жалбоподател да упражни своето индивидуално и лично право на жалба до Съда. Също така, делата за човешки права пред Съда обикновено имат морално измерение и по този начин лицата, близки на жалбоподателя, може да имат легитимен интерес да осигурят постигането на справедливост, дори след неговата смърт (вж., наред с други, *Ergezen срещу Турция*, 73359/10, § 29, 8 април 2014 г., и *Карастелев и други срещу Русия*, № 16435/10, § 51, 6 октомври 2020 г.).

127. Предвид гореизложеното, Съдът намира, че наследниците на г-жа Жекова, а именно нейният съпруг, г-н Живко Жеков Жеков, и синовете ѝ г-н Ивайло Живков Жеков и г-н Жеко Живков Жеков, имат право да продължат да поддържат на жалбата от нейно име.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

128. Жалбоподателите се оплакват по член 1 от Протокол №1 и членове 6 §1 и 13 от Конвенцията относно отнемането на имуществото им.

129. Като господар на правната квалификация, която трябва да се даде по закон на фактите по делото (вж. *Радомиля и други срещу Хърватия*

[GC], № 37685/10 и 22768/12, §§ 114 и 126, 20 март 2018 г.), Съдът счита, че оплакването трябва да бъде разгледано единствено по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, който гласи, както следва:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своята собственост. Никой не може да бъде лишен от своята собственост освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на собствеността в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

A. Обхват на жалбата

130. По *Жекови* (Жалба № 71694/12) Правителството посочва, че въпреки че ВКС разпорежда отнемането, наред с други имущества, на 14 400 евро и 730 щатски долара, иззети от дома на първите двама жалбоподатели, парите вече са били конфискувани в хода на наказателното производство срещу тези двама жалбоподатели (вж. параграф 52 по-горе). Следователно, решението за отнемане е неприложимо по отношение на тези пари.

131. Съдът отбелязва, че ситуацията е подобна по *Гаич, Русев и Кацаров* срещу България (съответно жалби № 11340/12, 44845/15 и 17238/16), където решенията за отнемане очевидно не могат да бъдат изпълнени по отношение на недвижими имоти и автомобили, които вече не са собственост на жалбоподателите (вж. параграфи 30, 62 и 75 по-горе). По същия начин в случая на *Жекови* решението за отнемане не може да бъде изпълнено по отношение на един от отнетите автомобили (вж. параграф 53 по-горе).

132. Доколкото по *Жекови*, Правителството твърди, че оплакването по член 1 от Протокол № 1 е частично несъвместимо *ratione materiae*, Съдът в случая, както и по отношение на останалите, споменати по-горе, няма да разглежда този въпрос като свързан с допустимостта на жалбите. Той счита, че е по-подходящо да определи обхвата на разглежданото оплакване, като се вземат предвид посочените по-горе обстоятелства.

133. В случая с *Жекови*, сумите, посочени от Правителството, очевидно са отнети два пъти и Националната агенция за приходите обяснява, че е изпълнена само конфискацията, разпоредена в хода на наказателното производство (вж. параграф 52 по-горе). Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка не твърдят, че от тях е искано плащане на въпросните суми за втори път и поради това Съдът приема, че парите вече не се дължат. Що се отнася до останалото имущество, което вече не е собственост на жалбоподателите, никой от засегнатите жалбоподатели не твърди, че все още е длъжен да го предаде на държавата.

134. Така, Съдът ще разгледа подаденото пред него оплакване, само доколкото то се отнася до имущество, което действително е отнето или което жалбоподателите все още дължат, какъвто би могъл да бъде случаят с отнетите парични суми. Той не счита, че оплакването се отнася до имущество, които вече не е собственост на жалбоподателите и по отношение на което органите изглежда не се стремят да приведат в изпълнение решенията за отнемане.

В. Допустимост

1. Възражение на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита

135. В случаите на *Жекови*, *Кацаров* и *Димитров* (съответно жалби № 71694/12, 17238/16 и 63214/16) Правителството повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита на две основания. Първо, то твърди, че в националното производство жалбоподателите не са се позовали изрично на неприкосновеността на частната собственост, гарантирана от българската конституция. На второ място, поддържа, че тъй като в случаите на *Кацаров* и *Димитров* исковете за отнемане срещу жалбоподателите са уважени само частично, а в случая на *Жекови*, както вече беше споменато, отнемането е частично изпълнимо, жалбоподателите имат възможност да предявят искиове за неправомерно увреждане и да търсят обезщетение от държавата.

136. Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка по *Жекови* заявяват, че жалбоподателите са направили всичко по силите си в производството по отнемане на имущество, за да защитят собствеността си и че иск за неправомерно увреждане не би могъл да бъде ефективно средство за защита. Жалбоподателят по делото *Кацаров* също сочи, че през цялото национално производство е защитавал имуществените си права. Той твърди, че посоченото от Правителството компенсаторно средство за защита е неприложимо за неговия случай, тъй като отнемането на имуществото му е законосъобразно според националното законодателство. Жалбоподателят по делото *Димитров* не коментира възражението на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

137. Основните принципи относно изчерпването на вътрешноправните средства за защита са обобщени във *Vičković и др. срещу Сърбия* ([GC] (предварително възражение), № 17153/11 и 29 други, §§ 69-77, 25 март 2014 г.). Що се отнася до обстоятелствата по настоящото дело, Съдът отбелязва, че производството по отнемане засяга имуществените права на жалбоподателите и че усилията им по време на това производство очевидно са насочени към защита на тези права. Жалбоподателите изтъкват различни аргументи и Съдът не вижда

как допълнително позоваване от тяхна страна и на Конституцията би помогнало за защитата им. Правителството не предоставя допълнителни обяснения или доводи в това отношение.

138.Вярно е, че жалбоподателите имат възможност да предявят искиве за неправомерно увреждане и че компенсаторното средство за защита, предвидено в Закона от 2005 г. (вж. параграф 103 по-горе), е установено от Съда като ефективно по принцип по *Недялков и други срещу България* ((решение по допустимост) № 663/11, §§ 91-102, 10 септември 2013 г.). Тези искиве обаче са налични само дотолкова, доколкото искът на Комисията за отнемане срещу жалбоподателите би бил частично отхвърлен. Сега жалбоподателите не се оплакват от това частично отхвърляне (или от частичната неизпълнимост на отнемането в случая на *Жекови*), а от действителното отнемане на имуществото им. Няма спор, че това отнемане се счита за законно по националното законодателство и че жалбоподателите нямат възможност да претендират обезщетение в това отношение.

139.Съответно, Съдът не счита, че жалбоподателите в трите разглеждани случая не са изчерпали ефективните вътрешноправни средства за защита. Ето защо той отхвърля възражението на Правителството в този смисъл.

2. *Други основания за недопустимост*

140.Накрая, Съдът отбелязва, че оплакването по член 1 от Протокол № 1 не е явно неоснователно по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията. То не е недопустимо и на друго основание. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

С. По същество

1. *Становища на страните*

(а) Правителството

(i) Общи бележки

141.Правителството посочва, че намесата в правата на жалбоподателите е уредена в Закона от 2005 г., който е ясен, достъпен и предвидим. Освен това прилагането му от националните съдилища е последователно, особено след Тълкувателното решение на ВКС от 30 юни 2014 г. (вж. параграф и 105-106 по-горе).

142.Правителството поддържа, че целта на Закона от 2005 г. е да нанесе удар по „икономическата основа на организираната и тежката престъпност“. То посочва, че в края на 20-ти и началото на 21-ви век организираната престъпност в България генерира огромни финансови ресурси, които са реинвестирани в бизнеса и че в такава ситуация приемането на крути мерки като разглежданите се превръща в „критична необходимост“.

143. Правителството посочва, че производството по Закона от 2005 г. е приложимо за имущество, което не подлежи на конфискация по Наказателния кодекс и не може да бъде възстановено на жертвата на престъплението. Отнемането е „гражданско“, тъй като се разпорежда от гражданските съдилища и настъпва след приключване на наказателно производство.

144. Правителството счита, че производството по Закона от 2005 г. е балансирано и справедливо. По-специално, дългият период на анализ на доходите и разходите на ответника (до двадесет и пет години - вж. параграф 98 по-горе) гарантира, че ще бъдат взети предвид всички възможни източници на доходи.

145. Правителството поддържа, че начинът, по който националните власти прилагат Закона от 2005 г., отговаря на изискванията на член 1 от Протокол № 1. По-специално, то защитава решението на властите да преобразуват системно парични суми, получени или изразходвани от ответника в еквивалента им в минимални работни заплати към съответния момент. Посочвайки дългите периоди на анализ на приходите и разходите в подобни производства, Правителството счита, че препащането към минималната работна заплата е „общовалиден критерий“, разкриващ „покупателната способност на парите“ и предотвратяващ „произволното използване на номиналните стойности“.

146. На следващо място Правителството обосновава позоваването на националните съдилища на пазарната стойност на имуществото, придобито от жалбоподателите, като посочва, че обичайна практика в България е при покупко-продажба на недвижими имоти и автомобили страните да обявяват ниска цена, за да платят по-нисък данък. Истинската цена е значително по-висока. Правителството посочва, че в разглежданите случаи пазарната стойност на имуществото, предмет на националните производства, е изчислена от независими експерти.

147. Правителството сочи, че Конвенцията по принцип не забранява презумпции като тази, съдържаща се в чл. 4 ал. 1 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 96 по-горе), когато те са придружени от адекватна защита на правото на собственост.

148. Накрая, Правителството разграничава настоящите случаи от *Димитрови срещу България* (№ 12655/09, 3 март 2015 г.), което се отнася до отнемането на „нетрудови доходи“.

(ii) *Становища по отделните жалби*

(a) *Жалба № 50705/11 - Тодоров и други срещу България*

149. Правителството посочва, че в производството по Закона от 2005 г. първите двама жалбоподатели са имали възможност да защитят правата си и да представят доказателства. Следователно правата им по член 1 от Протокол № 1 не са нарушени.

(в) Жалба № 11340/12 - *Гаич срещу България*

150. Правителството се позовава на дейностите по набиране на депозити от първата жалбоподателка и г-н Гаич през 90-те години, както и на присъдите на г-н Гаич, като спори, че присъдата на първата жалбоподателка, довела до отнемане на имуществото на жалбоподателите, не трябва да се разглежда изолирано. То посочва, че голяма част от парите, получени от дружествата на първата жалбоподателка и г-н Гаич, никога не са намерени и твърди, че с оглед на „машабната престъпна дейност“ на семейството в продължение на много години, Законът от 2005 г. е единственото средство за лишаване от получената финансова облага.

151. Правителството посочва „огромната разлика“, установена от националните власти между законния доход на жалбоподателките и г-н Гаич и разходите на семейството. То счита, че националните съдилища „правилно са обосנוвали предположението“, че съществува непряка връзка между придобитото от семейството имущество и престъпната им дейност. Посочва, че в националното производство жалбоподателките и г-н Гаич са разполагали с всички процесуални средства за доказване на произхода на имуществото си.

(г) Жалба № 26221/12 - *Баров срещу България*

152. Правителството посочва, че жалбоподателят е осъден за множество тежки престъпления и че националните съдилища са установили неговата „продължителна престъпна дейност“. Тази дейност може да генерира значителни финансови ресурси. По този начин може основателно да се предположи, че отнетото имущество на жалбоподателя е имущество, придобито от престъпна дейност и националните съдилища с правилно са го отнели.

(д) Жалба № 71694/12 - *Жекови срещу България*

153. Правителството твърди, че ВКС, който постановява отнемането на имуществото на жалбоподателите, е проучил задълбочено доказателствата, представени от страните в производството и е стигнал до заключението, че въпросните активи са имущество, придобито от престъпна дейност. Въпреки че решението му предшества Тълкувателното решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф и 105-106 по-горе), то не му противоречи и установява причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и престъпната дейност на първите двама жалбоподатели.

154. Правителството посочва, че жалбоподателите имат много нисък законен доход и не дават адекватно обяснение за своето „материално благосъстояние“. Що се отнася до апартамента на третия жалбоподател, въпреки че той формално го е притежавал, не е установен никакъв законен източник, който да му позволява да го придобие.

(е) Жалба № 44845/15 - *Русев срещу България*

155.Правителството уточнява, че незаконната сеч е изключително сериозен проблем в България. То отбелязва, че националните съдилища установяват косвена причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето от жалбоподателя, и престъпната му дейност. Това е направено след щателна проверка на съответните факти и отчитане на трудовата история на жалбоподателя през годините. Важно е, че искът на Комисията за отнемане е уважен само частично, което показва, че съдилищата са проучили внимателно произхода на имуществото на жалбоподателя.

(ф) Жалба № 17238/16 - *Кацаров срещу България*

156.Правителството посочва, че жалбоподателят е придобил имущество на значителна стойност, но не е могъл да представи доказателства за законен източник на доходи. В рамките на една година, след като е уличен в незаконно държане на наркотици с намерение да ги разпространява, той сключва предварителен договор и изплаща апартамента си. Налице е очевидно несъответствие между законните му приходи и разходите му, за което той не предоставя адекватни обяснения. По този начин националните съдилища обосновано стигат до заключението, че съществува причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и престъпната дейност на жалбоподателя, и разпореждат отнемането на това имущество като такова, придобито от престъпна дейност. Жалбоподателят е имал разумна възможност в националното производство да защити правата си.

157.Правителството посочва и следното: (i) стойността на наркотиците, иззети от имотите на жалбоподателя през 2000 и 2001 г. (650 лв. или 332 евро), не е пренебрежимо малка, тъй като по това време минималната работна заплата варира между 67 лв. (34 евро) и 100 лв. (51 евро); (ii) самият жалбоподател никога не е твърдял, че е получавал недеklarирани доходи от работа като таксиметров шофьор и в градината на родителите си; само майка му и сестра му правят такива изявления; и (iii) решението за отнемане срещу жалбоподателя не е изпълнено по отношение на двата отнети автомобила.

(г) Жалба № 63214/16 - *Димитров срещу България*

158.Правителството отбелязва, че Апелативен съд Варна проучва внимателно дали може да се установи причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и „престъпната дейност“ на жалбоподателя и че заключенията му в това отношение са обосновани и логични. Освен това Апелативен съд Варна прави разумни констатации по отношение на приходите и разходите на жалбоподателя. Правителството също така посочва, че тъй като дължимите от него данъци не са били платени на данъчните власти, производството по

Закона от 2005 г. остава единственото средство за лишаване на жалбоподателя от приходите от престъпната му дейност.

159. Накрая, по отношение на парцела със сграда, който според Апелативен съд Варна е придобит от жалбоподателя за 26 882 лв. (13 750 евро) и впоследствие е продаден от Националната агенция за приходите за 4680 лв. (2390 евро - вж. параграф и 82 и 88 по-горе), Правителството обръща внимание на колебанията на пазара на имоти и на това, че имотът не е бил поддържан от жалбоподателя след покупката.

(b) Жалбоподателите

(i) Жалба № 50705/11 - Тодоров и други срещу България

160. Жалбоподателите посочват, че първият жалбоподател е осъден за престъпления, извършени през 1993 г. и че поради тази причина, години по-късно, четиримата жалбоподатели са лишени от имущество със значителна стойност. Част от него е придобита не само преди влизането в сила на Закона от 2005 г., но и преди първият жалбоподател да е извършил каквото и да е престъпление. Жалбоподателите твърдят, че не е установена причинно-следствена връзка между отнетото имущество и престъпленията на първия жалбоподател и считат презумпцията, съдържаща се в чл. 4 ал. 1 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 96 по-горе), „де факто необорима“. Така те изразяват становището, че Законът от 2005 г. страда от недостатъци, тъй като позволява отнемане на имущество, което по никакъв начин не е свързано с престъпна дейност. Жалбоподателите твърдят, че не им е предоставена разумна възможност да докажат законността на доходите си.

161. Жалбоподателите твърдят, че Законът от 2005 г. е неясен, като сочат противоречивата практика на националните съдилища относно необходимостта от установяване на причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и каквото и да е престъпна дейност. Те критикуват възможността държавата да проверява доходите и разходите им за дълъг период от време, считайки я за „абсурдна“, още повече с оглед на финансовата нестабилност и галопиращата инфлация в България през 90-те години.

162. Жалбоподателите посочват, че третият и четвъртият жалбоподатели не са нарушили закона, но имуществото им също е отнето. Законът от 2005 г. презумира, че те са знаели, че процесният имот е имуществото, придобито от престъпна дейност, въпреки че са го придобили преди първият жалбоподател да е извършил престъпление.

(ii) Жалба № 11340/12 - Гаич срещу България

163. Жалбоподателките посочват, че на национално ниво осъждането на първата жалбоподателка от 2006 г., е фактът, дал основание за образуване на производството по Закона от 2005 г. Поради това е неприемливо правителството да разчита на други факти, като например

дейностите събиране на депозити през 90-те години, извършвани от първата жалбоподателка и г-н Гаич, или присъдите на последния. Тези факти не са обсъждани в националното производство или използвани за обосноваване на отнемането на имуществото на жалбоподателките. Първата жалбоподателка е осъдена за конкретно престъпление, а именно присвояване на сумата от 42 172 лева (21 600 евро), която впоследствие е върната на собственика (вж. параграф 20 по-горе).

164. Жалбоподателките твърдят, че отнетото им имущество не е такова придобито от престъпна дейност и че не е установена връзка между това имущество и престъплението, извършено от първата жалбоподателка. Те считат, че прилагането на презумпцията по чл. 4 ал. 1 от Закона от 2005 г. (вж. параграф 96 по-горе) не е придружено от достатъчно гаранции и че Законът от 2005 г. е неясен, тъй като по времето, когато имуществото им е отнето приложението му е било противоречиво.

165. Жалбоподателките оспорват заключенията на националните съдилища, че първата жалбоподателка и г-н Гаич са придобивали имущество на пазарна стойност, а не на стойността, посочена в документите за покупка. Те твърдят, че няма доказателства, че стойностите, посочени в тези документи, са неточни. Освен това жалбоподателките не са съгласни с отказа на националните съдилища да приемат, че парите, които г-н Гаич твърди, че е донесъл в България през 1990 г., са законни доходи. И накрая, жалбоподателките твърдят, че отнемането на имуществото им се основава само на презумпции - че отнетото имущество е такова придобито от престъпна дейност, че имуществото е придобивано на пазарна стойност и че ежедневните разходи на семейството са сумите, предоставени от статистиката.

(iii) Жалба № 26221/12 - Баров срещу България

166. Жалбоподателят твърди, че националните съдилища не са установили причинно-следствена връзка между престъпленията, за които е осъден, извършени през 1994 и 1995 г., и отнетото имущество, придобито много по-късно, като посочва, че всички вреди от престъпленията са били възстановени. Той твърди, че властите дори не са се опитали да докажат въпросната причинно-следствена връзка и че Законът от 2005 г. е тълкуван в неговия случай като приравняване на незаконни доходи с имущество, придобити от престъпна дейност. Освен това националните съдилища са имали противоречива практика по този въпрос и подходът, възприет по неговото дело, в крайна сметка е отхвърлен от ВКС в Тълкувателното решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф 105-106 по-горе).

167. Жалбоподателят твърди, че Законът от 2005 г. не съдържа ясни изисквания относно доходите, които трябва да се считат за законни, и относно стандарта за доказване. Ето защо той смята, че отнетото му имущество е законно придобито, но националните съдилища неоснователно са отхвърлили аргументите му в този смисъл. По-

специално той оспорва констатацията на съдилищата, че е придобил имущество на пазарна стойност, като не се отчитат стойностите, посочени в съответните документи за покупка. Относно аргумента на правителството, че в България е обичайна практика да се посочва стойност, по-ниска от действителната цена в такива документи (вж. параграф 146 по-горе), той твърди, че не е имало такава недобросъвестност в неговия конкретен случай. Освен това той твърди, че оценителните експертизи по отношение на пазарните стойности на разглежданите имоти са „произволни“. Оспорва и начина на изчисляване на ежедневните му разходи през годините въз основа на статистически данни.

168. Жалбоподателят спори, че дългият период на анализ на приходите и разходите му означава, че може да се установят неточности. Освен това тежестта да се представят доказателства за законен доход през такъв дълъг период е непропорционална.

(iv) Жалба № 71694/12 - Жекови срещу България

169. Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка твърдят, че националните съдилища не са установили причинно-следствена връзка между отнетото им имущество и каквато и да е престъпна дейност на жалбоподателите. Те се съгласяват, че жалбоподателите може да не са представили доказателства за достатъчен законен доход, но посочват, че това само по себе си не означава, че имуществото им е придобито от престъпна дейност. Няма доказателства в това отношение. Освен това, по времето, когато е разпоредено отнемане на имуществото на жалбоподателите, националните съдилища имат противоречива практика по отношение на необходимостта от установяване на причинно-следствена връзка между имуществото, предмет на отнемане, и престъпна дейност, което по-късно е наложило приемането на тълкувателно решение от ВКС (вж. параграфи 105-106 по-горе).

170. Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка посочват, че отнетото имущество е придобито преди извършване на престъпленията от първите двама жалбоподатели. Освен това третият жалбоподател не е замесен в тези престъпления и няма доказателства, че е знаел, че апартаментът му би могъл да бъде имущество, придобито от престъпна дейност.

171. Жалбоподателите твърдят, че дългият период на анализ на приходите и разходите им е затруднил установяването на фактите.

(v) Жалба № 44845/15 - Русев срещу България

172. Жалбоподателят оспорва констатациите на националните съдилища, че може да се установи причинно-следствена връзка между имуществото, предмет на отнемане, и престъплението, за което е осъден. Той посочва, че въпросното престъпление е извършено през

2009 г., докато по-голямата част от отнетото имущество е придобито по-рано. Освен това не е съгласен с отказа на националните съдилища да приемат като доказани доходите, посочени от него.

(vi) Жалба № 17238/16 - Кацаров срещу България

173. Жалбоподателят посочва, че иззетите от него наркотици през 2000 г. и 2001 г. са оценени на около 650 лв. (332 евро - вж. параграф 64 по-горе), докато отнетото имущество в производството по Закона от 2005 г. е с много по-висока стойност.

174. Той твърди, че е жертва на произвол от страна на държавата. Счита, че Законът от 2005 г. позволява отнемане на „всякакво имущество със значителна стойност“, тъй като ответниците в производствата за отнемане са изправени пред „практически невъзможната задача“ да докажат произхода на имущество, придобито в продължение на двадесет и пет години. Често, както в неговия случай, хората получават доходи, за които не съществува писмена следа, като издръжка от семейството си или пари от недеklarиран труд. Подходът на Закона от 2005 г. е такъв, че той автоматично третира имущество, придобито с такъв доход като такова, придобито от престъпна дейност. Не е ясно как „законните“ доходи трябва да бъдат доказани в производството по Закона от 2005 г., както при по-ранното дело *Димитрови* (цитирано по-горе), отнасящо се до подобно производство. Жалбоподателят твърди, че националните съдилища са преценили източниците на доходи, които той е посочил, с прекомерен формализъм.

175. Жалбоподателят твърди, че националните съдилища не са установили в достатъчна степен причинно-следствена връзка между отнетото имущество и престъпната му дейност. Той отрича да е получил имущество, придобито от престъпна дейност, като посочва, че иззетите през 2000 г. и 2001 г. наркотици са конфискувани от полицията и че той не е осъждан за други престъпления. Освен това твърди, че макар да е признал, че държи наркотици с цел разпространение (вж. параграф 65 по-горе), това не означава, че действително е продавал наркотици и е получил финансова облага.

(vii) Жалба № 63214/16 - Димитров срещу България

176. Жалбоподателят посочва, че през 2002 г. данъчните власти разпореждат да плати данъците си, а държавата не е събрала тази сума поради бездействието на собствените си органи. Поради това е необосновано много години по-късно държавата да започне производство за отнемане срещу него. Жалбоподателят твърди, че такъв подход е „произвол от страна на държавата“, която инициира производството по отнемане след собствения си провал да събере дължимата от него сума пари.

177. Жалбоподателят твърди, че няма надеждни методи за изчисляване на приходите и разходите му през период на „радикален

икономически преход и галопираща инфлация“. Според него констатацията на Апелативен съд Варна, че е придобивал имоти на пазарна стойност, води до силно завишени стойности. Жалбоподателят дава за пример един от въпросните имоти, който е оценен в националното производство на 26 882 лева (13 750 евро) и впоследствие продаден от Националната агенция за приходите за 4680 лева (2390 евро) (вж. параграф и 82 и 88 по-горе). Той също така твърди, че Апелативен съд Варна необосновано е пренебрегнал някои от източниците на приходи, на които той се е позовал.

178. Жалбоподателят твърди, че отнемането на имуществото му не преследва легитимна цел в обществен интерес, тъй като отнетите имоти не са имущество, придобито от престъпна дейност и властите са приложили презумпция в това отношение. И накрая, той оспорва позоваването на Апелативен съд Варна на присъди, различни от тази, която е основание за производството по Закона от 2005 г.

2. Оценката на Съда

(а) Общи положения

(i) Приложимото правило на член 1 от Протокол № 1

179. Член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, който по същество гарантира правото на собственост, съдържа три отделни правила. Първото, което е изложено в първото изречение на първия параграф, определя принципа на свободно ползване на собствеността като цяло. Второто правило, във второто изречение на същия параграф, обхваща лишаването от притежания и го подчинява на определени условия. Третото, съдържащо се във втория параграф, признава, че договарящите държави имат право, наред с другото, да контролират използването на собствеността в съответствие с обществен интерес. Второто и третото правило, които се отнасят до конкретни случаи на намеса в правото на свободно ползване на собственост, трябва да се тълкуват в светлината на общия принцип, заложен в първото правило (вж., наред с други, *Immobiliare Saffi срещу Италия* [GC], № 22774/93, § 44, ECHR 1999-V).

180. Не се спори между страните, че в настоящото дело отнемането на собствеността на жалбоподателите представлява намеса в правата им по член 1 от Протокол № 1.

181. В някои по-ранни дела за конфискация (вж. например *Philips срещу Обединеното кралство* № 41087/98, § 51, ЕСПЧ 2001-VII; *Сакоко срещу Австрия*, № 69917/01, § 86, 18 декември 2008 г.; *Bongiorno и други срещу Италия* № 4514/07, § 42, 5 януари 2010 г.; и *Димитрови*, цитирани по-горе, § 43), Съдът постановява, че намесата в правата на жалбоподателите попада в обхвата на втория параграф на член 1 от Протокол № 1, който, *inter alia*, позволява на договарящите държави да контролират използването на собствеността в съответствие с обществен интерес. В други дела Съдът установява, че подобни мерки

представляват лишаване от собственост по смисъла на второто изречение на първия параграф на член 1 от Протокол № 1 (вж. например *Andonoski срещу Бивша Югославска република Македония*, . 16225/08, § 30, 17 септември 2015 г.; *S.C. Service Benz Com S.R.L. срещу Румъния* № 58045/11, § 30, 4 юли 2017 г.; и *Yaşar срещу Румъния* № 64863/13, § 49, 26 ноември 2019 г.).

182. В разглеждания случай Съдът е на мнение, че не е необходимо да определя с точност кое е приложимото правило на член 1 от Протокол № 1. Принципите, уреждащи въпроса за обосноваването, са по същество едни и същи и включват необходимостта намесата да е законна и в обществен интерес и да се постигне справедлив баланс между нуждите на общия интерес и правата на жалбоподателите (вж., *mutatis mutandis*, *Денисова и Моисеева срещу Русия*, № 16903/03, § 55, 1 април 2010 г. и *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. срещу България*, № 3503/08, §§ 39-40, 13 октомври 2015 г.).

(ii) *Законност*

183. Съществено условие за това една намеса да се счита за съвместима с член 1 от Протокол № 1 е тя да бъде законна (вж. *Iatridis срещу Гърция* [GC], № 31107/96, § 58, ЕСПЧ 1999-II).

184. В разглеждания случай намесата в правата на жалбоподателите се основава на Закона от 2005 г. (вж. параграф и 90-110 по-горе) и жалбоподателите не оспорват че тя има основа във националното законодателство.

(iii) *Легитимна цел*

185. Всяка намеса на публичен орган в мирното ползване на „притежания“ може да бъде оправдана само ако служи на легитимна цел в обществен интерес.

186. Съдът приема, че конфискацията в наказателното производство е в съответствие с обществения интерес, тъй като отнемането на пари или имущество, придобити чрез незаконни дейности или платени със средства, придобити от престъпна дейност е необходимо и ефективно средство на борба с престъпността (вж. *Раймондо срещу Италия*, 22 февруари 1994 г., § 30, Серия А № 281-А). Така, заповед за конфискация по отношение на придобито с престъпление имущество действа в обществен интерес като възпиращ фактор за тези, които обмислят да се занимават с престъпна дейност, а също така гарантира, че престъплението не се изплаща (вж. *Денисова и Моисеева срещу Русия*, цитирано по-горе, § 58 с допълнителни препратки към *Philips*, цитирано по-горе, § 52, и *Dassa Foundation и др. срещу Лихтенщайн* (решение по допустимост) № 696/05, 10 юли 2007 г.). В настоящия случай мотивите, придружаващи Закона от 2005 г. в Народното събрание, определят целта му като „пресичане на възможностите за извличане на облаги от престъпна дейност и предотвратяване използването на такива облаги за

извършването на нови престъпления или други правонарушения”, както и борба с изпирането на пари (вж. параграф 91 по-горе). Правителството твърди също, че целта на Закона от 2005 г. е да се нанесе удар по „икономическите основи на организираната и тежката престъпност“ (вж. параграф 142 по-горе). В светлината на това Съдът е убеден, че Законът от 2005 г. преследва легитимна цел в обществен интерес, а именно, да предотврати незаконното придобиване на имущество чрез престъпна дейност и използването на такова имущество (вж., *mutatis mutandis*, *Raimondo*, цитирано по-горе, § 30 и *Silickienė срещу Литва*, № 20496/02, § 65, 10 април 2012 г.).

(iv) *Пропорционалност*

(а) Общи принципи

187. Член 1 от Протокол № 1 изисква също и всяка намеса да бъде разумно пропорционална на целта, която трябва да бъде реализирана. С други думи, трябва да се постигне „справедлив баланс“ между нуждите на обществения интерес и изискванията за защита на основните права на индивида. Необходимият баланс няма да бъде намерен, ако засегнатите лица трябва да понесат прекомерна тежест (виж, наред с много други, *Бившият крал на Гърция и други срещу Гърция* [GC], № 25701/94, § 89, ЕСПЧ 2000 -XII). В този контекст на държавата обикновено се позволява широка свобода на преценка, когато става въпрос за общи мерки на политическа, икономическа или социална стратегия (вж. *Gogitidze и други срещу Грузия*, № 36862/05, § 97, 12 май 2015 г.).

188. Въпреки че член 1 от Протокол № 1 не съдържа изрични процесуални изисквания, съдебните производства относно правото на мирно ползване на притежанията също трябва да предоставят на индивида разумна възможност да представи случая си пред компетентните власти с цел ефективно оспорване на мерките, намесващи се в правата, гарантирани от тази разпоредба (вж., наред с други, *Совтрансавто холдинг срещу Украйна*, № 48553/99, § 96, ЕСПЧ 2002-VII). В *G.I.E.M. S.R.L. и други*, като констатира, че намесата не е разумно пропорционална на целта, която трябва да бъде постигната, Съдът подчертава следните фактори: възможността за алтернативни по-малко ограничителни мерки, в конкретния случай разрушаване на конструкции, несъвместими със съответните разпоредби или анулиране на плана за развитие, а не конфискация; неограничения характер на санкцията, тъй като тя засяга както благоустроена, така и неблагоустроена земя и дори имоти, принадлежащи на трети лица; и степента на вина или небрежност от страна на жалбоподателите или най-малкото връзката между поведението им и въпросното нарушение (вж. *G.I.E.M. S.R.L. и други срещу Италия* [GC], № 1828/06 и 2 други, § 301, 28 юни 2018 г.).

189. Съдът разглежда по член 1 от Протокол № 1 редица дела,

касаещи отнемането на имущество, придобито от престъпна дейност на основание различни вътрешни режими на отнемане, включително разширена конфискация базирана на обръщане на тежестта на доказване или прогнози на приходите от престъпна дейност. Правейки го, той проучва целта на това законодателство, приложимите материални и процесуални гаранции и в хода на разглеждането определя основните принципи, които трябва да се прилагат в такива случаи.

190. В поредица от дела срещу Италия Съдът постановява, че отнемането на имущество на заподозрени членове на Мафията е пропорционално на преследваната легитимна цел. Той посочва, че в Италия проблемът с организираната престъпност е достигнал „много тревожно ниво“, което оправдава оспорваните мерки. Националните съдилища са проучили доказателствата, показващи, че жалбоподателите са били в контакт с членове на Мафията и че е имало значително несъответствие между финансовите им възможности и доходите им (вж. *Arcuri и други срещу Италия* (решение по допустимост), № 52024 / 99, ЕСПЧ 2001-VII; *Riela и други срещу Италия* (решение по допустимост), № 52439/99, 4 септември 2001; *Perre и други срещу Италия* (решение по допустимост), № 1905/05, 12 април 2007; и *Bongiorno и др.*, цитирано по-горе, §§ 45-51).

191. В няколко дела срещу Обединеното кралство Съдът констатира, че отнемането на приходи от трафик на наркотици не нарушава изискването за пропорционалност по член 1 от Протокол № 1. Във *Philips* (цитирано по-горе, §§ 53-54) жалбоподателят е осъден за трафик на наркотици и е направена проверка на финансовото му състояние. Съдия установява, че дължимата от него сума след тази проверка съответства на това, което той би могъл да получи от трафика на наркотици през предходните години. В *Butler срещу Обединеното кралство* ((решение по допустимост), № 41661/98, ЕСПЧ 2002-VI) Съдът посочва, че митническите органи, които са поискали отнемане на имуществото на жалбоподателя, е трябвало да заведат иска пред съдилищата, разчитайки на съдебни експертизи и косвени доказателства; националните съдилища са се въздържали от автоматично позоваване на презумпциите, създадени във националното законодателство и не са приложили тези презумпции по начин, несъвместим с изискванията за справедлив съдебен процес. Заклученията, направени във *Philips*, са повторени в *Grayson и Barnum срещу Обединеното кралство* (№ 19955/05 и 15085/06, § 52-53, 23 септември 2008 г.). В своя анализ по член 6 § 1 от Конвенцията, Съдът констатира и че не е несъвместимо с идеята за справедлив процес, след като е установено, че жалбоподателите са участвали в широкообхватно и доходоносно разпространение на наркотици, тежестта да предоставят достоверна информация за текущото им финансово състояние да падне върху тях (§ 49 от решението).

192. Разглеждайки целта на мярката, Съдът постановява в *Silickienė* (цитирано по-горе, § 67-69), че се отнася до „изключителни“

обстоятелства, а именно систематична и добре организирана престъпна дейност (контрабанда), както и че конфискацията на имуществото на жалбоподателя може да бъде „от съществено значение в борбата срещу организираната престъпност“. По-нататък, в анализа на пропорционалността, той взема предвид факта, че националните съдилища, разпореждащи конфискацията, не разполагат с възможността да разчитат само на подозрения и са се убедили, че всеки предмет, който е трябвало да бъде конфискуван от жалбоподателя, е придобит чрез облаги от престъпление. По същия начин, по дело *Veits срещу Естония* (№ 12951/11, § 74, 15 януари 2015 г.), намирайки конфискацията за пропорционална, Съдът взема предвид факта, че националните съдилища са разгледали и отхвърли с достатъчно мотиви, аргументите на майката и бабата на жалбоподателя, според които имуществото, което трябва да бъде конфискувано, не е получено чрез престъпление.

193. По подобен начин Съдът взема предвид важноста на „предотвратяването и изкореняването на корупцията в публичния сектор“, като приема съображенията за разширена конфискация по делото срещу служител, осъден за вземане на подкупи (вж. *Telbis and Viziteu срещу Румъния*, 47911/15, §§ 77-80, 26 юни 2018 г.). Въпросният служител извършва 291 деяния, съставляващи вземане на подкуп за продължителен период и причинява щети на държавния бюджет за социално осигуряване. Съдът отбелязва, че значителното имущество, придобито от семейството на жалбоподателя за доста кратък период от време, е очевидно несъразмерно на законния им доход и е „разумно“ да се очаква от жалбоподателя - за които се предполага, че са се възползвали неправомерно от приходите от престъпленията му - да понесат своята част от доказателствената тежест, като опровергават обосноващите подозрения на прокурора за престъпен произход на имуществото им.

194. Делото *Gogitidze и др.* (цитиран по-горе, §§ 104-13) също се отнася до корупция на държавна служба. Първият жалбоподател е заместник-министър на вътрешните работи и председател на Сметната палата на Аджарската автономна република. При оценката на целта на разширената процедура за конфискация, приета от държавата ответник, Съдът отбелязва, че многобройни международни институции, забелязвайки „тревожните нива на корупция“ в Грузия, призовават грузинските власти да конфискуват постъпленията от нея и страната да води политика „насочена към предотвратяване и изкореняване на корупцията в публичния сектор“. Съдът допълнително отбелязва, че националното производство, довело до отнемане на имуществото на жалбоподателя, е било състезателно и че националните съдилища надлежно са разгледали искането за конфискация на прокуратурата, „в светлината на многобройните подкрепящи документи, налични в преписката“. Съдилищата са установили значително и добре документирано несъответствие между доходите на жалбоподателя и

тяхното богатство и че тяхното имущество не би могло да бъде финансирано само от официалните заплати на първия жалбоподател, докато останалите жалбоподатели не са имали други значителни източници на доходи.

195. По-наскоро делото *Balsamo срещу Сан Марино* (№ 20319/17 и 21414/17, §§ 89-95, 8 октомври 2019 г.) разглежда въпроса за облагите от пране на пари. Националните съдилища са се убедили, че парите, които е трябвало да бъдат конфискувани от жалбоподателите, са с незаконен произход и жалбоподателите са имали разумна възможност да представят своите аргументи.

196. От друга страна, по други дела Съдът намира конфискацията за непропорционална, когато не може да се установи връзка между конфискуваното имущество и престъпната дейност. По делото *Rummi срещу Естония* (№ 63362/09, §§ 105-109, 15 януари 2015 г.) Съдът констатира нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като националният съд се позовава на разпоредба, позволяваща конфискация на имущество, получено чрез престъпление, но не установява, че съпругът на жалбоподателката, на който тя е наследник, е извършил каквото и да е престъпление: от дома му са иззети благородни метали и въпреки че може да се разбере, че той е бил заподозрян в престъпление в тази връзка, не е проведено реално разследване и той никога не е бил осъждан. Второ, при всички случаи националните власти изглежда не са извършили оценка на сумите, които съпругът на жалбоподателката би могъл да получи чрез престъпна дейност и да инвестира в благородни метали. Така Съдът „не може да види как имуществото може да бъде конфискувано в резултат на престъпление“. Обратното, Съдът счита конфискацията за „произволна мярка“, произтичаща от „донякъде случайно изземване на доказателства“. И накрая, Съдът посочва, че не е извършена индивидуална оценка на това кои имущества да бъдат конфискувани и че съдебното производство е показало слабости, което също води до нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

197. Съдът следва подобен подход и по делото *Geerings срещу Нидерландия* (№ 30810/03, §§ 41-51, 1 март 2007 г.), въпреки че то се отнася до оплакване по член 6 § 2 от Конвенцията. След като е осъден за кражба и вещно укривателство, на жалбоподателя е наредено да изплати онова, което се счита за „незаконно придобита облага“, свързана както с тези престъпления, така и с други, за които е бил оправдан. За жалбоподателя обаче не е доказано, че притежава имущество, за чийто произход той не може да даде адекватно обяснение. Съдът констатира нарушение на член 6 § 2, като отбелязва, че при липса на присъда и ако не може да се установи, че действително е получена някаква облага, процесното отнемане би могло да бъде основано само на „презумпцията за вина“.

198. Съдът установява нарушения на член 1 от Протокол № 1 и в редица случаи, при които имущество на жалбоподателите е конфискувано, след като е използвано от трети лица за извършване на

престъпления. Съдът посочва по-специално, че не е установена връзка между собствениците на имуществото и съответното незаконно действие; освен това често собствениците не разполагат с ефективни правни средства да се противопоставят на конфискацията (вж., наред с други, *Bowler International Unit срещу Франция*, № 1946/06, §§ 44-46, 23 юли 2009 г.; *BKM Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi срещу Словения*, № 42079/12, §§ 45-49, 17 януари 2017 г.; *Andonoski*, цитирано по-горе, §§ 35-38; и *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş.*, цитирано по-горе, § 45). В други случаи, когато властите конфискуват пари, които жалбоподателите не са декларирали при преминаване на границата (дори когато е установен законният им произход), Съдът намира санкцията за непропорционално тежка (вж. *Grifhorst срещу Франция*, № 28336 / 02, §§ 94-105, 26 февруари 2009 г.; *Gyrlyan v. Russia*, № 35943/15, §§ 24-31, 9 октомври 2018 г.; и *Togrul срещу България*, № 20611/10, §§ 42-46, 15 ноември 2018 г.). Съдът констатира нарушение на член 1 от Протокол № 1 в *Денисова и Мойсеева срещу Русия* (цитирано по-горе, §§ 59-64), където имуществото на жалбоподателите е конфискувано в рамките на наказателно производство срещу трето лице и жалбоподателките не са получили разумна възможност да защитят правата си и да оспорят мярката за конфискация.

199. И накрая, делото *Димитрови* (цитирано по-горе, §§ 42-56) не се отнася до отнемането на имущество, придобито от престъпна дейност, а до това, което е описано в националното законодателство като „нетрудов“ доход. Съдът постановява, че не е доказано, че отнемането на имуществото на жалбоподателите преследва някаква законна цел в обществен интерес, тъй като, по-специално, не е доказано, че нетрудовите доходи на жалбоподателите представляват имущество, придобито от престъпна дейност, нито пък случаят касае нарушения на данъчното законодателство. Тъй като жалбоподателите е трябвало да докажат „законния“ си доход, Съдът критикува липсата на яснота в националното законодателство за това какво представлява този доход, както и противоречивите констатации на националните съдилища в това отношение. Съдът заключава на това основание, че жалбоподателите не са адекватно защитени от произвол и констатира нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(в) Настоящото дело

200. Що се отнася до обстоятелствата по настоящото дело, Съдът отбелязва, че обхватът на приложение на Закона от 2005 г. е широк, тъй като производството по отнемане по него може да бъде задействано от множество престъпления (вж. параграф 95 по-горе), а не само, както в повечето дела, решени от Съда и разгледани по-горе, от особено тежки престъпления като престъпления, свързани с Мафията, трафика на наркотици, корупцията в публични сектор или прането на пари. Съдът е на мнение, че не може разумно да се приеме, че всички престъпления, посочени в Закона от 2005 г., непременно генерират приход. Така, не

във всички случаи режимът на отнемане по Закона от 2005 г. се отнася до обстоятелства, които могат да бъдат квалифицирани като „изключителни“, както, например, по делата *Silickienė u Telbis u Viziteu*, посочени в параграфи 192 и 193 по-горе.

201. Съдът също така отбелязва широкото времево приложение на Закона от 2005 г. Първо, приложението му може да бъде задействано дори когато предикатните престъпления са извършени много преди влизането му в сила (например в случая на *Тодоров и други* първият жалбоподател е извършил престъпление през 1993 г., което в крайна сметка попада в обхвата на Закона от 2005 г., а в случая на *Кацаров* престъпленията са извършени през 2000 и 2001 г. - вж. параграф и 6 и 64 по-горе). Второ, държавата има право да отнеме имущество, придобито до двадесет и пет години преди откриването на производството по отнемане, със съответното задължение на ответниците да докажат доходите си за целия този период. Имущество, придобито преди влизането на Закона от 2005 г. в сила, също е предмет на отнемане (виж параграф 98 по-горе).

202. Разумно е да се приеме, че широкият обхват на приложение на Закона от 2005 г., както беше обсъдено по-горе, и особено дългите периоди от време, обхванати от ретроактивното прилагане на закона, правят предоставянето на доказателства за законни доходи или законен произход на имуществото им трудно за жалбоподателите. В някои случаи те не само са били задължени да дадат информация относно финансовото си състояние от години по-рано (вж. например случаите на *Гаич и Русев*, параграфи 23 и 55 по-горе); важно е също така, че част от разглежданите периоди от време се характеризират с големи икономически промени и галопираща инфлация в България (вж. например *Ангелов срещу България*, № 44076/98, § 25, 22 април 2004 г. и *Capital Bank AD срещу България*, № 49429/99, § 45, ЕСПЧ 2005-ХІІ (извлечения); също *Димитрови*, цитирано по-горе, § 48, където Съдът приема, че подобна ситуация „неизбежно води до известна несигурност и неточност“).

203. Трябва също да се отбележи, че процентът на сивата икономика в България изглежда е висок поне от 1993 г. нататък (вж. параграф 123 по-горе). Докато, разбира се, властите трябва да могат да предприемат мерки за борба с това явление, основните инструменти в тази посока са тези на данъчното и социалноосигурителното законодателство, които съдържат собствени процесуални гаранции. В същото време целта на Закона от 2005 г. е отнемането на имущество, придобито от престъпления, когато такова имущество не може да бъде конфискувано изцяло или частично по реда на Наказателния кодекс (вж. параграф 91 по-горе).

204. Режимът за отнемане по Закона от 2005 г. по принцип също не се ограничава до значителни несъответствия между установения законен доход на дадено лице и притежаваното от него имущество. Доколкото има количествено изискване за откриване на производството, а именно

лицето да притежава имущество на „значителна стойност“ (вж. параграф 94 по-горе), изглежда, че след образуване на производството, всяко несъответствие между установения законен доход и притежаваното имущество е достатъчно за разпореждане за отнемане.

205. И все пак, в описаната ситуация - широк обхват на приложение на Закона от 2005 г. и очевидни трудности за жалбоподателите при установяване на произхода на имуществото им поради факторите, описани по-горе - националното законодателство поставя тежестта за доказване на законния произход на това имущество върху жалбоподателите. Това е направено чрез презумпцията, съдържаща се в чл. 4 ал. 1 от Закона от 2005 г., която предвижда, че когато не може да бъде установен законен източник на доходи, съответните активи трябва да се считат за имущество, придобито от престъпна дейност (вж. параграф 96 по-горе). Жалбоподателите оспорват тази разпоредба, като смятат презумпцията за „де факто неопровержима“ и твърдят, че тя не е придружена от достатъчни гаранции или че автоматично третира всеки недеklarиран доход и дори издръжка, получена от членове на семейството, като имущество, придобито от престъпна дейност (вж. параграфи 160, 164, 166, 169 и 174 по-горе). Съдът, от своя страна, приема, че всяка правна система признава фактическите или правните презумпции и че Конвенцията по принцип не забранява такива презумпции, доколкото тяхното действие е придружено от ефективни правни гаранции (вж. *Arcuri и др.*, решение, цитирано по-горе). Затова Съдът не може да се съгласи с жалбоподателите, че обръщането на тежестта на доказване само по себе си води до непропорционална намеса в имуществените им права. Той ще вземе предвид обаче трудностите, с които жалбоподателите биха могли да се сблъскат, за да се справят с доказателствената тежест поради дългите периоди от време, обхванати от производството по отнемане и другите фактори, описани по-горе.

206. Редица други характеристики на режима за отнемане по Закона от 2005 г. също имат отношение към това дали е постигнат „справедлив баланс“ в съответствие с изискванията на член 1 от Протокол № 1. Националните съдилища, разпореждащи отнемането на имуществото на жалбоподателите, очевидно са подготвени да предположат, че жалбоподателите са били замесени и в други престъпления, да които никога не са преследвани и че това е било така в продължение на много години. Това следва пряко от общия подход на режима за отнемане по Закона от 2005 г. и се доказва от факта, че в някои от разглежданите случаи облагата, получена от жалбоподателите от предикатните престъпления, е била изплатена (например случаите на *Гаич и Баров*, вж. параграфи 20 и 32 по-горе); все пак националните съдилища пристъпват към отнемане, въпреки факта, че произходът на отнетото имущество не би могъл да е от предикатното престъпление.

207. По-нататък няколко жалбоподатели оспорват начина, по който националните съдилища са оценили приходите и разходите им с

аргумента, че той е произволен. По-специално те оспорват това, че съдилищата вземат предвид пазарната стойност на придобитото от тях имущество, обикновено по-висока от стойността, посочена в съответните документи за покупка (вж. параграф и 165, 167 и 177 по-горе). Съдът също отбелязва, че тази стойност е изчислена от експерти към момента на закупуване на имуществото, понякога години по-рано. Въпреки че по принцип остава възможно за ответниците да докажат, че не са придобили имот на пазарната му стойност (вж. параграф 108 по-горе), а един от жалбоподателите по делото, г-н Кацаров, успява да докаже това, след като продавачите на апартамента му са изслушани като свидетели (вж. параграф 70 по-горе), не може да се твърди, че на практика такава възможност е достъпна за всички жалбоподатели. Независимо от това, Съдът отбелязва съображенията за оспорвания подход, изложени на национално ниво (вж. параграф 108 по-горе), и препращането на Правителството към практиката на измамно деклариране на по-ниски стойности в документите за покупка, за да се плати по-малко данък (вж. параграф 146 по-горе).

208. Процесуалното правило, според което договорите за имущество на стойност над 5000 лв. не могат да бъдат доказани само чрез свидетелски показания (вж. параграф 113 по-горе), също може да създаде трудности за жалбоподателите. Съдът по принцип не поставя под съмнение подобно правило, но отбелязва, че при конкретните обстоятелства, свързани с прилагането на Закона от 2005 г., а именно проверката на финансовото състояние на жалбоподателите за много години назад, то би могло да възпрепятства доказването на факти, на които се позовават жалбоподателите.

209. Освен това, Съдът отбелязва практиката на националните съдилища да се позовават на еквивалента в минимални работни заплати с цел сравняване на стойността на имуществото по различно време. Този подход е описан от националните съдилища като единствения обективен метод за установяване на реалната стойност на дадено имущество (вж. параграф 109 по-горе), тъй като минималната работна заплата се определя от Министерския съвет след консултации със синдикатите и работодателите и редовно актуализирана (виж параграф 109 по-горе по-горе). Въпреки че наистина компенсира несигурността при оценката на стойността на имуществото за продължителни периоди от време в условия на висока инфлация, този метод създава собствени трудности при сравняването на стойностите и поражда рискове от неточности. Подобен подход, а именно превръщането на всички суми в тяхната равностойност в щатски долари към съответния момент, е критикуван в *Димитрови* (цитиран по-горе, § 48) като евентуално създаващ несигурност и неточност.

210. Предвид съображенията по-горе, Съдът е на мнение, че производството по Закона от 2005 г., като цяло, поставя значителна тежест върху жалбоподателите: обхватът на приложение на Закона е много голям както по отношение на разглежданите периоди от време,

така и на видовете престъпления, заради които може да се образува производство по отнемане; доказването на законния произход на имуществото и на фактите по делото като цяло би могло да бъде трудно поради необходимостта жалбоподателите да установят финансовото си състояние за много години назад и обсъдените по-горе доказателствени ограничения, в повечето случаи по време на период на икономически сътресения, също поради факта, че процентът на сивата икономика и следователно на недеklarираните доходи в България е относително висок; в същото време Законът от 2005 г. предвижда презумпция за престъпен произход на имуществото, което означава, че властите не трябва да доказват този произход, а могат да разчитат само на липсата на законни доходи; в някои случаи това води до неявно предположение, без доказателства и конкретизация, че жалбоподателите са участвали в друга престъпна дейност.

211. Въпреки че нито един от недостатъците на производството по Закона от 2005 г., описани по-горе, по принцип не би могъл да повлияе решаващо върху пропорционалността на мерките за отнемане срещу жалбоподателите, Съдът трябва да вземе предвид кумулативния им ефект. Той счита, че взети заедно, горепосочените фактори могат да доведат до несигурността и неточността, критикувани от Съда в *Димитрови* (цитирано по-горе, §§ 47-49), с други думи те биха могли да направят отнемането по Закона от 2005 г. непропорционално на легитимната цел, преследвана от него.

212. При тези обстоятелства, при оценката на пропорционалността на намесата, Съдът ще следва позицията на българския ВКС, който в Тълкувателното си решение от 2014 г., продиктувано от противоречивата съдебна практика по Закона от 2005 г. дотогава, приема, че трябва да бъде установена или предположена причинно-следствена връзка, пряка или косвена, между имуществото, което трябва да бъде отнето и престъпната дейност. ВКС освен това постановява, че установяването на такава връзка трябва да бъде „логически обосновано“ и да се базира на конкретните обстоятелства по всяко дело и че невъзможността за установяване на причинно-следствена връзка би означавала, че всяка намеса в имуществените права на ответника е непропорционална (виж параграфи 104-106 по-горе). Ето защо Съдът ще счете за решаващо, с оглед постигането на необходимия баланс по член 1 от Протокол № 1, установяването на причинно-следствената връзка, изисквана от ВКС, и по-точно ще провери дали националните власти са предоставили поне някои подробности, обосноваващи произхода на активите, подлежащи на отнемане от установеното престъпление, в контекста на всеки конкретен случай.

213. Този подход е отразен и в цитираната по-горе практика на Съда. Съдът в своя анализ на пропорционалността взема предвид степента на вина или небрежност от страна на жалбоподателите (вж. *G.I.E.M.S.R.L и други*, цитирано по-горе, § 301), или се убеждава, че незаконният или престъпният произход на имуществото, чието отнемане се търси, е

установен в националното производство, дори и това да не е съгласно наказателноправния стандарт за доказване. Във *Philips* (цитирано по-горе, § 53) Съдът посочва, че сумата, която трябва да бъде конфискувана, съответства на сумата, от която според националните съдилища жалбоподателят се е възползвал от трафика на наркотици през предходните години. В *Silickienė* (цитирано по-горе, § 68), Съдът посочва, че по отношение на всеки предмет, който трябва да бъде конфискуван, съдилищата са се убедили, че той е закупен „чрез реинвестиране на незаконните печалби на престъпната организация“. Подобно, във *Veits* (цитирано по-горе, § 74), Съдът отбелязва, че националните съдилища са отхвърлили с достатъчно мотиви твърденията на майката и бабата на жалбоподателя, че имотът, който трябва да бъде конфискуван, не е получен чрез престъпление. В *Rummi* (цитирано по-горе, § 107) и *Geerings* (цитирано по-горе, § 47), като констатира нарушение на член 1 от Протокол № 1 (съответно член 6 § 2 от Конвенцията), посочва, че за конфискуваните активи по никакъв начин не е доказано, че са имущество, придобито от престъпна дейност и че националните съдилища, постановили конфискация, не са направили оценка на сумите, които биха могли да бъдат получени чрез престъпление.

214. Член 5 § 1 от Директива 2014/42 / ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 г., изяснен в съображение 21 от същата Директива, също изисква, в случай на „разширена конфискация“, националният съд да се увери, че имуществото, което трябва да бъде конфискувано, „произтича от престъпно поведение“ (вж. параграфи 117-118 по-горе). Съображение 21 предоставя допълнителни обяснения в това отношение, като по-специално се посочва, че дадено имущество може да бъде предмет на „разширена конфискация“, когато съдът може „разумно да предположи“, че е „значително по-вероятно“ да е получено от престъпно поведение отколкото от други дейности (вж. параграф 118 по-горе).

215. За да обобщи своя подход по отношение на пропорционалността, Съдът отбелязва, че макар потенциалните недостатъци на производството по отнемане по Закона от 2005 г., описани по-горе, да не означават автоматично, че всяка намеса в правата на жалбоподателите е непропорционална на преследваните легитимни цели, кумулативният ефект може да бъде такъв, че да наклони баланса в производството в полза на държавата. Така, Съдът трябва да установи в отделните случаи, които ще разгледа по-долу, че справедливият баланс, изискван от член 1 от Протокол № 1, е постигнат, когато като противовес и гаранция за правата на жалбоподателите, националните съдилища предоставят някои подробности по отношение на престъпното поведение, от което се твърди, че произхожда имуществото, което трябва да бъде отнето и обосновано показват, че това имущество би могло да бъде получено от съществуващо престъпно поведение.

216. Ако такъв анализ е извършен, Съдът по принцип ще приеме оценката на националните съдилища, освен ако жалбоподателите не покажат, че тази оценка е произволна или явно неразумна (вж., *mutatis mutandis*, *Arcuri и др.*, решение по допустимост, цитирано по-горе и *Bongiorno и др.*, цитирано по-горе, § 49).

(b) По отделните жалби

(i) Жалба № 50705/11 - Тодоров и други срещу България

217. Първият жалбоподател е осъден през 2004 г., *inter alia*, за опит за изнудване, извършен през 1993 г., и на това основание през 2007 г. Комисията образува производство срещу него и втората жалбоподателка (вж. параграф и 6-7 по-горе). Производството приключва с отнемане на имущество на четиримата жалбоподатели на стойност 896 300 евро, по-голямата част от което е придобито между 2000 и 2005 г. (вж. параграф 9 по-горе, важно изключение е къщата, придобита от първия жалбоподател през 1993 г. и прехвърлена на баща му през 2003 г. - виж параграф 7 по-горе по-горе).

218. Съдът намира, че намесата в правата на жалбоподателите по член 1 от Протокол № 1 е законна (вж. параграф 184 по-горе). Освен това той се позовава на констатацията си, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес (вж. параграф 186 по-горе).

219. Що се отнася до въпроса дали намесата в правата на жалбоподателите е пропорционална на преследвана легитимна цел, Съдът още веднъж посочва, че първият жалбоподател е осъден за опит за изнудване, извършен през 1993 г. Въпреки че не е очевидно, че такова престъпление, извършено само под формата на опит, би могло да донесе някакъв приход и не се твърди, че първият жалбоподател е участвал в друга престъпна дейност, присъдата води до отнемане на имущество със значителна стойност. Както бе споменато в параграф 217 по-горе, по-голямата част от това имущество е придобита много години след като първият жалбоподател е извършил въпросното престъпление.

220. Съдът постанови по-горе, че при конкретните обстоятелства, свързани с прилагането на Закона от 2005 г., за да заключи, че е постигнат необходимият справедлив баланс, тоест намесата в имуществените права на жалбоподателите е пропорционална на преследваната легитимна цел, се изисква от националните власти да предоставят поне някои подробности относно твърдяното незаконно поведение, довело до придобиване на имуществото, което трябва да бъде отнето, и да установят някаква връзка между това имущество и незаконното поведение (вж. параграфи 212 и 215 по-горе). ВКС дефинира широко тази връзка, като казва, че тя може да бъде пряка или непряка, изрично установена или предполагаема (вж. параграфи 105-106 и 212 по-горе).

221. Все пак, въпреки че според фактите по делото съществуването на

причинно-следствена връзка между престъплението от 1993 г., извършено от първия жалбоподател, и имуществото, придобито от жалбоподателите, в общия случай много по-късно, по никакъв начин не е била очевидна както е обсъдено по-горе, националните съдилища, разглеждащи иска за отнемане, не полагат усилия да обосноват такава връзка. Те посочват установеното от тях несъответствие между приходите и разходите на първите двама жалбоподатели, без да сочат каквито и да било други причини, и отхвърлят възраженията на първите двама жалбоподатели в този смисъл (вж. параграф 14 по-горе). Освен това те не сочат дали стойността на имуществото, което трябва да бъде отнето, е равна на установеното несъответствие между приходите и разходите на жалбоподателите (вж. параграф и 14 и 204 по-горе). Както беше споменато, националните съдилища въобще не се опитват да аргументират и че първият жалбоподател е замесен в друга престъпна дейност.

222.С оглед на обсъдените по-горе потенциални недостатъци на производството по отнемане по Закона от 2005 г. и липсата на гаранции, които счита за необходими за постигане на необходимия справедлив баланс (вж. параграфи 200-215 по-горе), Съдът счита, че не е установено, че намесата в правата на жалбоподателите по член 1 от Протокол № 1 е пропорционална на която и да е легитимна цел, преследвана от Закона от 2005 г.

223.Следователно не е необходимо да се разглеждат конкретните аргументи на жалбоподателите относно отнемането на къщата на третия и четвъртия жалбоподател (вж. параграф 162 по-горе).

224.Има нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(ii) Жалба № 11340/12 – Гаич срещу България

225.През 2006 г. първата жалбоподателка е осъдена за присвояване. Тя присвоява равностойността на 21 600 евро от дружество, което, въпреки че е собственост на нея и съпруга ѝ, г-н Гаич, е в ликвидация и затова се е управлявала от синдик. Впоследствие парите са върнати на собственика им (вж. параграф 20 по-горе). Осъждането е основание за образуване на производство по отнемане срещу двете жалбоподателки и г-н Гаич и в крайна сметка за отнемане на редица притежавани от тях имущества.

226.Както по-горе (вж. параграф 218), Съдът счита намесата в правата на жалбоподателките по член 1 от Протокол № 1 за законна и отбелязва, че Законът от 2005 г. преследва легитимна цел в обществен интерес.

227.Що се отнася до въпроса за пропорционалността, Съдът посочва още веднъж, че производството по отнемане срещу жалбоподателките е образувано, след като първата жалбоподателка е осъдена във връзка с конкретен случай на присвояване. Не изглежда, че е получена каквато и да е материална облага от това престъпление, като се има предвид, че

парите, които жалбоподателката е присвоила, са върнати на собственика им (вж. параграф 20 по-горе).

228. Правителството се позовава на допълнителни факти, като например дейностите по събирането на депозити от първата жалбоподателка и г-н Гаич през 90-те години на миналия век и присъдите на г-н Гаич по квалифицирани състави на измама, присвояване и укриване на данъци (вж. параграф и 18-19 по-горе). Правителството твърди във връзка с това, че семейството е осъществявало „машабна престъпна дейност“ (вж. параграф 150 по-горе). Както обаче отбелязват жалбоподателите (вж. параграф 163 по-горе), тези допълнителни обстоятелства никога не са споменавани или послужили като аргументи в производството по отнемане или използвани за обосноваване на отнемането на имуществото им. Съответно Съдът не счита за оправдано да ги вземе предвид.

229. Следователно, той посочва, че имуществото на жалбоподателките е отнето въз основа на осъдителната присъда на първата жалбоподателка за престъпление, от което не е възникнала материална облага.

230. Доколкото, съответно, връзката между престъпното поведение на първата жалбоподателка и отнетото имущество по никакъв начин не е очевидна, националните съдилища не се стремят да я установят. Те просто се позовават на презумпцията по чл. 4 ал. 1 от Закона от 2005 г., като Апелативен съд Варна изрично приема, че не е необходимо допълнително обосноваване (вж. параграф и 27-28 по-горе). По същия начин съдилищата не посочват дали стойността на имуществото, които трябва да бъде отнето, е еквивалентна на установеното несъответствие между приходите и разходите на жалбоподателките и г-н Гаич (вж. параграф и 27-28 и 204 по-горе). И накрая, националните съдилища не се опитват да обяснят в каква допълнителна престъпна дейност са участвали първата жалбоподателка и г-н Гаич; както беше споменато, те не обсъждат и не посочват никакви факти в този смисъл.

231. Съдът отново се позовава на констатацията си по-горе, че при конкретните обстоятелства, свързани с прилагането на Закона от 2005 г., се изисква от националните власти да предоставят поне някои подробности относно твърдяното незаконно поведение, довело до придобиването на имуществото, които трябва да бъде отнето, и за установяване на някаква връзка между това имущество и незаконното поведение (вж. параграфи 212 и 215 по-горе). Това не е направено в разглеждания случай.

232. Тъй като, следователно, гаранциите, които Съдът счита за необходими за постигане на изисквания справедлив баланс, не са предоставени на жалбоподателките, отнемането на имуществото им представлява непропорционална намеса в правата им по член 1 от Протокол № 1.

233. В светлината на изложеното, Съдът намира за ненужно да обсъжда допълнителните аргументи на жалбоподателките, свързани

конкретно с начина, по който националните съдилища са установили приходите и разходите им (вж. параграф 165 по-горе).

234. Налице е нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(iii) Жалба № 26221/12 – Баров срещу България

235. През 2006 г. жалбоподателят сключва споразумение с прокуратурата, като се признава за виновен за няколко кражби и грабежа и незаконно притежание на огнестрелно оръжие. Всички престъпления са извършени през 1994 и 1995 г. Между 1995 и 2001 г. жалбоподателят е в следствения арест. Националният съд, който впоследствие одобрява споразумението, изрично отбелязва, че всички имуществени вреди, произтичащи от престъпленията на жалбоподателя, са възстановени (вж. параграф 32 по-горе). Осъдителната присъда е основание за производство по отнемане срещу жалбоподателя, при което имотите, които той е придобил между 2005 и 2008 г., са установени като имущество, придобито от престъпна дейност и са отнети (вж. параграф и 33-40 по-горе).

236. Съдът намира, че намесата в правата на жалбоподателя по член 1 от Протокол № 1 е законна (вж. параграф 184 по-горе) и отново се позовава на констатацията си, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес (вж. параграф 186 по-горе).

237. Що се отнася до въпроса за пропорционалността, Съдът счита, че съществуването на причинно-следствена връзка между престъпленията, извършени от жалбоподателя, и конфискуваното имущество по никакъв начин не е очевидна, тъй като престъпната му дейност е от 1994 г. и 1995 г., всички произтичащи от нея имуществени вреди са възстановени и отнетото имущество е придобито от жалбоподателя много години по-късно, след като той е прекарал значително време в ареста. Въпреки това националните съдилища, разглеждащи иска за отнемане срещу жалбоподателя, не полагат усилия да обосноват въпросната причинно-следствена връзка. Те считат, че няма нужда да го правят, тъй като това не е изрично изискване по Закона от 2005 г. (вж. параграф и 35 и 39 по-горе). Освен това националните съдилища не сочат дали стойността на имуществото, което трябва да бъде отнето, е равна на установеното несъответствие между приходите и разходите на жалбоподателя (вж. параграф и 37, 39 и 204 по-горе). Те не посочват нито един аргумент, че жалбоподателят е извършил някакви допълнителни престъпления или е участвал в друга престъпна дейност.

238. Както беше отбелязано по-горе, що се отнася до прилагането на Закона от 2005 г., за да установи, че е постигнат необходимият баланс между обществения интерес и нуждата от защита на индивидуалните права, Съдът трябва да изиска от националните власти да предоставят поне някакви подробности относно твърдяното незаконно поведение, довело до придобиване на имуществото, което трябва да бъде отнето и да установят някаква връзка между това имущество и незаконното

поведение (вж. параграфи 212 и 215 по-горе). Както беше отбелязано по-горе, това не е направено, тъй като националните съдилища не са разгледали тези въпроси.

239. Съответно, конфискацията на имуществото на жалбоподателя представлява непропорционална намеса в правата му по член 1 от Протокол № 1.

240. Предвид тази констатация е излишно Съдът да разглежда допълнителните аргументи на жалбоподателя, свързани конкретно с начина, по който националните съдилища оценяват финансовото му състояние (вж. параграф 167 по-горе).

241. Налице е нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(iv) Жалба № 71694/12 – Жекови срещу България

242. През 2008 г. първите двама жалбоподатели са осъдени за няколко престъпления, извършени между януари и юни 2007 г. и попадащи в приложното поле на Закона от 2005 г. (вж. параграф 42 по-горе), което е основание за производството срещу тях и третия жалбоподател. В резултат на това жалбоподателите губят два апартамента и други имоти, някои от които, по-специално апартаментът на първите двама жалбоподатели (вж. параграф 43 по-горе), са придобити години по-рано.

243. Както по-горе, Съдът намира намесата в правата на жалбоподателите за законна и отбелязва, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес.

244. ВКС, който постановява отнемането в решението си от 4 май 2012 г., заключава, че жалбоподателите не са показали, че са придобили спорното имущество с доход, който може да бъде приет като доказан и законен (вж. параграф и 49-51 по-горе). Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка по принцип не оспорват тези констатации (вж. параграф 169 по-горе).

245. От друга страна те твърдят, че не е установено, че отнетото имущество е такова, придобито от престъпна дейност (вж. параграф 169 по-горе).

246. Съдът отбелязва, че ВКС не е положил усилия да докаже, че имуществото, което трябва да бъде отнето, е свързано с установена престъпна дейност на първите двама жалбоподатели и е такова, придобито от престъпна дейност. Той просто прави предположение в това отношение, след като заключава, че жалбоподателите не са представили доказателства за достатъчен законен доход (вж. параграф 51 по-горе).

247. Както вече беше отбелязано, установено е, че първите двама жалбоподатели са осъществявали престъпна дейност между януари и юни 2007 г., докато някои от отнетите имоти, по-специално апартаментът на първите двама жалбоподатели, са придобити много по-рано (вж. параграфи 42-43 по-горе).

248. Пропускът на ВКС да установи каквато и да е връзка между

престъпната дейност на първите двама жалбоподатели и отнетото имущество е достатъчен, за да може Съдът да заключи, че необходимият справедлив баланс между легитимните цели в обществен интерес, преследвани от Закона от 2005 г. и индивидуалните права на жалбоподателите не е постигнат, тоест, че отнемането на имуществото на жалбоподателите представлява непропорционална намеса в правата им по член 1 от Протокол № 1. Съдът отново се позовава на анализа си по-горе относно потенциалните недостатъци на производството по отнемане по Закона от 2005 г. и гаранциите, необходими за постигане на изисквания справедлив баланс (вж. параграфи 200-215).

249. Горните съображения означават, че не е необходимо Съдът да анализира аргументите на жалбоподателите, свързани конкретно със ситуацията на третия жалбоподател, който не е участвал в никаква престъпна дейност (вж. параграф 170 по-горе).

250. Поради това Съдът заключава, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(v) Жалба № 44845/15 – Русев срещу България

251. През 2012 г. жалбоподателят е осъден за незаконна сеч, извършена през 2009 г. (вж. параграф 54 по-горе). Тъй като това престъпление попада в приложното поле на Закона от 2005 г., осъдителната присъда е основание за производство срещу него, което води до отнемане на редица имущества, придобити между 2006 и 2011 г. (вж. параграф 56 по-горе).

252. Както по-горе, Съдът намира намесата в правата на жалбоподателя за законна и отбелязва, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес.

253. Съдът постанови по-горе, че при конкретните обстоятелства, свързани с прилагането на Закона от 2005 г., за да заключи, че е постигнат необходимият справедлив баланс, тоест намесата в имуществените права на жалбоподателите е пропорционална на някоя от преследваните легитимни цели, той ще изисква от националните власти да предоставят поне някои подробности относно твърдяното незаконно поведение, довело до придобиване на имуществото, което трябва да бъде отнето, и да установят някаква връзка между това имущество и незаконното поведение (вж. параграфи 212 и 215 по-горе). Съдът постанови също така, че като цяло ще отстъпи пред преценката на националните съдилища в това отношение, освен ако тази преценка не е очевидно произволна или явно неразумна (вж. параграф 216 по-горе).

254. В настоящия случай Окръжен съд Търговище и Апелативен съд Варна анализират наличието на причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето, и обсъждат възможната престъпна дейност на жалбоподателя, като правят обосновани заключения. Те анализират трудовата история и законните доходи на

жалбоподателя и вземат предвид датите, на които той е придобил спорните имоти. Освен това отчитат относително ниската стойност на предмета на конкретното престъпление, за което жалбоподателят е признат за виновен (вж. параграф и 59-60 по-горе). ВКС приема, че предходните инстанции са приложили надлежно стандарта, определен в Тълкувателното му решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф 61 по-горе).

255. Съдът счита, че заключенията на националните съдилища относно възможното участие на жалбоподателя в престъпна дейност извън престъплението, за което е осъден, както и относно наличието на причинно-следствена връзка между тази престъпна дейност и имуществото, чието отнемане е разпоредено, не са произволни или явно неразумни. Следователно, той приема, че имуществото, отнето от жалбоподателя, е разумно показано като такова, придобито от престъпна дейност. Освен това отбелязва, че националните съдилища са разпоредили отнемането само на имущество, за което е доказано, че е от такива приходи, и са отхвърли останалата част от иска за отнемане на Комисията (вж. параграф 56 по-горе).

256. Нещо повече, Съдът не вижда произвол или явна неразумност в анализа на националните съдилища относно приходите и разходите на жалбоподателя. По-специално, Окръжен съд Търговище обсъжда въпроса много подробно, като посочва конкретни причини да не приеме за доказани различните видове приходи, сочени от жалбоподателя (вж. параграф 57 по-горе).

257. Съответно, Съдът заключава, че намесата в имуществените права на жалбоподателя не е непропорционална на легитимните цели, преследвани от Закона от 2005 г.

258. Следователно не е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(vi) Жалба № 17238/16 – Кацаров срещу България

259. През 2008 г. жалбоподателят е осъден по три обвинения за незаконно държане на наркотици. Престъпленията са извършени през 2000 и 2001 г. (виж параграфи 64-65 по-горе). Осъдителната присъда е основание за производство по отнемане по Закона от 2005 г., което води до отнемане на различни имущества, най-вече на апартамент, официално придобит от жалбоподателя през 2008 г., но платен през 2002 г. (вж. параграф 66 по-горе).

260. Намесата в „притежанията“ на жалбоподателя е законна (вж. параграф 184 по-горе). Освен това Съдът отново подчертава, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес (вж. параграф 186 по-горе).

261. Следователно основният въпрос е дали намесата е пропорционална на преследваните легитимни цели. Съдът отново се позовава на общото си съображение по този въпрос (вж. параграф и 200-216 по-горе).

262. По делото Софийският градски съд коментира престъпната

дейност на жалбоподателя, като посочва, че той е осъден по три обвинения на незаконно държане на наркотици, включително с цел разпространение (вж. параграф 69 по-горе). Нещо повече, Софийският градски съд и Апелативен съд София коментират наличието на причинно-следствена връзка между тази престъпна дейност и имуществото, което трябва да бъде отнето, като посочват естеството на дейността и липсата на законни доходи на жалбоподателя за дълги периоди от време (вж. параграфи 69 и 73 по-горе). Освен това е изрично отбелязано, че най-скъпото имущество, което се отнема от жалбоподателя – апартаментът му - е платен приблизително по същото време, когато жалбоподателят е държал наркотици с цел разпространение, и по време, когато не е имал законни доходи (вж. параграфи 72-73 по-горе). ВКС стига до заключението, че предходните инстанции надлежно са разгледали наличието на причинно-следствена връзка между имуществото, което трябва да бъде отнето и престъпната дейност на жалбоподателя, в съответствие с изискванията на Тълкувателно решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф 74 по-горе).

263. Съдът, от своя страна, намира заключенията на националните съдилища за добре мотивирани и не вижда причина да ги поставя под съмнение (вж. параграф 216 по-горе). Поради това стига до заключението, че отнетото от жалбоподателя имущество е разумно доказано като такова, придобито от престъпна дейност.

264. Жалбоподателят оспорва и оценката на националните съдилища относно приходите и разходите му, упреквайки ги в прекомерен формализъм. Той твърди, че е било „практически невъзможно“ да се докаже произходът на имуществото му (вж. параграф 174 по-горе).

265. Съдът отбелязва, че националните съдилища обсъждат въпроса подробно, като посочват причините да не приемат твърденията на жалбоподателя, че е получил други законни доходи, по-специално издръжка от родителите си. Те също така обсъждат твърденията на майка му и сестра му, че е работил като таксиметров шофьор и в градината на родителите си (вж. параграф и 68 и 71 по-горе). Съдът не вижда произвол или явна неразумност в заключенията им. Освен това той отбелязва, че жалбоподателят успява да докаже един от основните моменти, по които спори, а именно, че не е купил апартамента си на пазарната му стойност (вж. параграф 70 по-горе).

266. В светлината на гореизложеното Съдът заключава, че намесата в „притежанията“ на жалбоподателя, а именно отнемането на имуществото му, не е непропорционална на легитимните цели, които преследва.

267. Съответно, няма нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(vii) Жалба № 63214/16 – Димитров срещу България

268. През 2010 г. жалбоподателят е осъден за избягване на плащането на данъци заради това, че между декември 2000 г. и май 2001 г. е

избягнал плащането на около 150 000 евро данъци (вж. параграф 78 по-горе). Осъдителната присъда е основание за образуване на производство по отнемане срещу него по Закона от 2005 г., в което съдилищата постановяват отнемане на редица активи, придобити от него между 2007 и 2010 г. (вж. параграф 82 по-горе).

269. Съдът се позовава на заключението си в параграф 184 по-горе, че намесата в правата на жалбоподателя има основа в националното законодателство.

270. Жалбоподателят повдига конкретно възражение срещу законосъобразността на намесата в правата си, като посочва, че през 2002 г. данъчните власти са поискали да плати на държавата неплатените данъци; властите не са пристъпили към принудително изпълнение, а вместо това са открили производство за отнемане срещу него (вж. параграф 176 по-горе).

271. През 2002 г. след финансова ревизия на жалбоподателя е наредено да плати на държавата около 300 000 евро неплатени данъци. Разпореждането не е изпълнено и през 2015 г. дългът на жалбоподателя е отписан, след като е погасен по давност (виж параграф 77 по-горе). Междувременно през 2010 г. жалбоподателят е осъден за укриване на данъци по отношение на част от горната сума (вж. параграф 78 по-горе). Осъждането, както вече беше споменато, е основание за производството по отнемане срещу него.

272. По дела по член 1 от Протокол № 1 Съдът приема, че властите са длъжни да действат своевременно и по подходящ и последователен начин (вж., наред с друго, *Vistiņš u Perepjolkins срещу Латвия* [GC], № 71243/01, § 114, 25 октомври 2012 г. и *Moskal срещу Полша*, № 10373/05, § 72, 15 септември 2009 г.). В аналогичния български случай на *Димитрови* (цитиран по-горе, § 46) Съдът намира за проблематичен в контекста на законосъобразността факта, че съгласно националното законодателство по-ранното решение на прокуратурата да прекрати производството по конфискация срещу първата жалбоподателка и нейния съпруг няма обвързваща сила и че тези органи са имали свободата да „образуват, спират, прекратяват и възобновяват производството по всяко време“.

273. Що се отнася до настоящото дело, Съдът отбелязва, че в данъчното производство срещу жалбоподателя държавата не е успяла да получи нищо от неплатените данъци и че впоследствие в производството по отнемане тя твърди, че имущество, вероятно придобито от жалбоподателя с част от неплатените данъци е такова, придобито от престъпна дейност (вж. параграфи 77-79 по-горе). Ситуацията обаче трябва да бъде разграничена от тази в *„Димитрови“*. В настоящия случай данъчното производство срещу жалбоподателя цели да идентифицира и възстанови неплатени данъци, докато производството по отнемане търси лишаване на жалбоподателя от имущество, придобито от престъпна дейност. Ето защо Съдът не може да заключи, както в *„Димитрови“*, че властите са били свободни да

образуват, прекратяват и възобновяват едно и също производство срещу жалбоподателя в нарушение на изискванията за правна сигурност и предвидимост.

274. Поради това Съдът намира, че намесата в правата на жалбоподателя е законна.

275. Той повтаря констатацията си в параграф 186 по-горе, че Законът от 2005 г. преследва легитимни цели в обществен интерес.

276. По отношение на въпроса за пропорционалността, Съдът трябва да проучи дали националните съдилища са доказали причинно-следствена връзка между незаконното поведение и имуществото, което трябва да бъде отнето (вж. параграфи 212 и 215 по-горе).

277. Апелативен съд Варна, който постановява отнемането на имуществото на жалбоподателя, обяснява подробно защо счита, че имуществото е придобито от престъпна дейност. По-конкретно, той отбелязва, че данъците, чието плащане жалбоподателят е избягнал през 2000 г. и 2001 г., никога не са платени на държавата, че жалбоподателят е замесен в престъпна дейност и че няма законни доходи, но разполага с големи суми пари (вж. параграфи 83, 85 и 87 по-горе). Така, на базата на „логика и опит“ Апелативен съд Варна стигна до заключението, че съществува причинно-следствена връзка между престъплението, извършено от жалбоподателя и имуществото, за което се иска отнемане (вж. параграф 85 по-горе).

278. Съдът, от своя страна, не може да счете горните заключения за произволни или явно неразумни. Той посочва, че ВКС също установява, че Апелативен съд Варна е приложил правилно стандарта, определен в Тълкувателното решение от 30 юни 2014 г. (вж. параграф 86 по-горе).

279. Що се отнася до начина, по който националните съдилища оценяват приходите и разходите на жалбоподателя в производството, Съдът отбелязва, че Апелативен съд Варна, който постановява отнемането на имуществото на жалбоподателя, разглежда подробно въпроса и стига до обосновани заключения (вж. параграф 84 по-горе). По-специално, жалбоподателят оспорва заключенията относно стойността на придобитите от него недвижими имоти, като посочва пример с един такъв имот, оценен в производството по отнемане на 13 750 евро, но впоследствие продаден от Националната агенция за приходите за 2390 евро (вж. параграф 177 по-горе). Въпреки това, в светлината на обясненията на правителството по този въпрос (вж. параграф 159 по-горе) и позицията на ВКС (вж. параграф 108 по-горе), Съдът не намира за доказано, че това имущество е оценено по произволен или явно неразумен начин. Съдът не вижда причина да счита останалите заключения на Апелативен съд Варна за произволни или явно неразумни.

280. В светлината на гореизложеното, Съдът заключава, че намесата в „притежанията“ на жалбоподателя не е непропорционална на легитимните цели, които преследва.

281. Съответно, в конкретния случай не е налице нарушение на член

1 от Протокол № 1.

IV. ДРУГИ ОПЛАКВАНИЯ

А. Жалби № 50705/11 (Тодоров и други срещу България), № 11340/12 (Гаич срещу България) и № 71694/12 (Жекови срещу България)

282.Първите двама жалбоподатели по *Тодоров и други* и жалбоподателите по *Жекови* се оплакват от нарушаване на правото им да бъдат считани за невинни по член 6 § 2 от Конвенцията. Третият жалбоподател по *Жекови* се оплаква по член 7 от Конвенцията, че е „наказан“, без да е извършил престъпление, а първият жалбоподател по делото *Тодоров и други* се оплаква по член 4 от Протокол № 7, че е наказан два пъти за едно и също престъпление. И накрая, двете жалбоподателки по *Гаич* и третият и четвъртият жалбоподатели по *Тодоров и други* се оплакват по член 8 от Конвенцията, че са загубили домовете си.

283.Като взема предвид фактите по делата и констатациите си по член 1 от Протокол № 1, Съдът счита, че е разгледал основните правни въпроси, повдигнати в тези три жалби, и че следователно няма нужда да се произнася отделно по останалите оплаквания (вж., *mutatis mutandis*, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpreanu* срещу Румъния [GC], № 47848/08, § 156, ЕСПЧ 2014).

В. Жалби 17238/16 (Кацаров срещу България) и 63214/16 (Димитров срещу България)

1. Член 6 § 2 от Конвенцията

284.Жалбоподателят по случая *Кацаров* също се оплаква от нарушение на правото му да бъде считан за невинен. Той се позовава на член 6 § 2 от Конвенцията, който гласи следното:

„2. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона. “

(а) Изложения на страните

285.Правителството посочва, че член 6 § 2 от Конвенцията е неприложим, тъй като делото не се отнася до разглеждането на наказателно обвинение срещу жалбоподателя. То посочва, че отнемането на имуществото на жалбоподателя е разпоредено от гражданските съдилища, извън наказателното производство, и че тези съдилища трябва да установят дали въпросното имущество е придобито със законни доходи. Правителството също повдигна възражение за

неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, като твърди, че жалбоподателят не се е оплакал относно презумпцията за невинност пред националните съдилища.

286. Жалбоподателят не е съгласен. По-конкретно, той твърди, че производството по отнемане включва разглеждането на наказателно обвинение срещу него и че той е бил фактически „обвинен“ в „предполагаеми, неуточнени и недоказани“ престъпления.

(b) Оценка на Съда

287. Не е спорно между страните в настоящия случай, че по време на наказателното производство, довело до осъждането на жалбоподателя, той е „обвинен в престъпление“ и следователно е имал право - и е получил - защитата на член 6 § 2. Въпросите за Съда относно приложимостта на член 6 § 2 към последващото производство по отнемане са, първо, дали отнемането след осъждането на жалбоподателя е предявяване на ново „обвинение“ по смисъла на член 6 § 2 и второ, дори ако на този въпрос се отговори отрицателно, дали член 6 § 2 въпреки това трябва да има някакво приложение, за да защити жалбоподателя от предположения, направени по време на производството по отнемане (вж. *Philips*, цитирано по-горе, § 30).

288. За да определи дали в хода на производството по отнемане жалбоподателят е „обвинен в криминално престъпление“ по смисъла на член 6 § 2, Съдът трябва да вземе предвид трите критерия на *Енгел*, а именно, класификацията на производството по националното законодателство, същностния му характер и вида и тежестта на наказанието, което жалбоподателят рискува да понесе (вж. *Engel и други срещу Нидерландия*, 8 юни 1976 г., § 82, Серия А № 22).

289. Що се отнася до първия от тези критерии, е ясно, че искът за отнемане по Закона от 2005 г. не включва ново обвинение или престъпление по смисъла на националното наказателно право.

290. Що се отнася до втория и третия критерий, вярно е, че националните съдилища очевидно приемат по делото, че за да придобие имуществото, за което се иска отнемане, жалбоподателят е участвал в незаконни дейности, различни от престъпленията на които е осъден. Целта на производството по отнемане обаче не е осъждането или оправдаването на жалбоподателя за престъпление, свързано с наркотици, и никое от достигнатите заключения не е отразено в регистрите за съдимост.

291. В допълнение, Съдът трябва да провери дали член 6 § 2 от Конвенцията не би трябвало да се разглежда като приложим в някаква степен, за да защити жалбоподателя от предположения, направени по време на производството по отнемане (вж. параграф 287 по-горе).

292. Доколкото е ясно, че член 6 § 2 се прилага за наказателното производство в неговата цялост, а не само при разглеждането на обвинението по същество, правото да се счита за невинен по член 6 § 2

възниква само във връзка с конкретното престъпление, за което лицето е „обвинено“. След като обвиняемият бъде надлежно доказан като виновен за това престъпление, член 6 § 2 не се прилага във връзка с твърдения за характера и поведението на обвиняемия като част от произнасянето на присъдата или аналогичен процес (вж. *Van Offeren срещу Нидерландия* (решение по допустимост), № 19581/04, 5 юли 2005 г.), освен ако такива твърдения са от такова естество и степен, че да представляват повдигане на ново „обвинение“ в рамките на автономния смисъл по Конвенцията, посочен по-горе (вж. *Phillips*, цитирано по-горе, § 35).

293. Отнемането в настоящия случай не е довело до установяването на отделни или нови обвинения срещу жалбоподателя и поради това член 6 § 2 е неприложим (вж. *Phillips*, цитирано по-горе, § 34, и *Butler*, решение по допустимост, цитирано по-горе; вж. също *Arcuri и др. и Riela и др.*, решения по допустимост, цитирани по-горе, където Съдът констатира, че мерките за конфискация, подобни на тези по настоящото дело, не включват установяване на вина, а са предназначени да предотвратят извършването на престъпления и поради това не могат да се сравнят с наказателна „санкция“, което изключва приложимостта на наказателната част на член 6 от Конвенцията).

294. Съответно, разглежданото оплакване е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на член 35 § 3 (а) и трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35 § 4.

295. С оглед на това заключение, Съдът не трябва да разглежда възражението на правителството относно неизчерпването на вътрешноправните средства за защита (вж. параграф 285 по-горе).

2. Член 7 от Конвенцията и член 4 от Протокол № 7

296. Жалбоподателите по делата на *Кацаров* и *Димитров* се оплакват, че отнемането на собствеността им въз основа на законодателство, приложимо със задна дата, представлява допълнително наказание за техните престъпления, което не е било предвидено към момента на извършване на тези престъпления. Жалбоподателят по делото *Кацаров* се позовава на член 4 от Протокол № 7, а жалбоподателят по делото *Димитров* се позовава на член 7 от Конвенцията.

297. Съответните части на двете разпоредби гласят, както следва:

Член 7

„1. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на неговото извършване не е било определено като престъпление според националното или международното право. Не може да бъде налагано наказание, по-тежко от това, което е било предвидено за съответното престъпление в момента, когато то е било извършено.“

Член 4 от Протокол № 7

„1. Никой не може да бъде съден или наказан от съда на една и съща държава за престъпление, за което вече е бил оправдан или окончателно осъден съгласно закона и наказателната процедура на тази държава“

(а) Изложения на страните

298. Правителството счита, че член 7 е неприложим, тъй като случаят не касае наказание за престъпление. То посочва, че отнемането на имуществото на жалбоподателите е независима мярка, несвързана с наказанията, предвидени в Наказателния кодекс, че е разпоредено в гражданско производство и че целта му не е да замени наказателната отговорност на жалбоподателите. Освен това Правителството спори, че жалбоподателите не са изчерпали наличните вътрешноправни средства за защита, тъй като не са повдигнали разглежданите оплаквания на национално ниво.

299. Жалбоподателят по делото *Кацаров* сочи, че е извършил престъпления през 2000 и 2001 г. (вж. параграфи 64 и 65 по-горе) преди влизането в сила на Закона от 2005 г. Много години по-късно властите му налагат допълнително „наказание“ - отнемане по Закона от 2005 г. Според жалбоподателя това отнемане следва „автоматично“ от присъдата му.

300. Жалбоподателят по делото *Димитров* също твърди, че отнемането на имуществото му е „автоматична последица“ от присъдата му и че представлява второ „наказание“. В резултат на това му е наложено по-тежко кумулативно наказание от предвиденото към момента на извършване на престъпленията.

(b) Оценката на Съда

301. Жалбоподателите се оплакват, че властите са им наложили „наказание“, което не е предвидено към момента на извършване на престъпленията.

302. Съдът отново подчертава, че понятието „наказание“ в член 7 от Конвенцията има самостоятелно значение. За да бъде ефективна защитата, предвидена в този член, Съдът трябва да остане свободен да отиде отвъд очевидното и сам да прецени дали дадена мярка по същество представлява „наказание“ по смисъла на тази разпоредба. Отправната точка при една такава преценка е дали въпросната мярка е наложена след присъда. Други фактори обаче също могат да бъдат взети под внимание като релевантни в тази връзка, а именно естеството и целта на въпросната мярка, нейната класификация по националното законодателство, процедурите, свързани с изготвянето и налагането на мярката и нейната суровост (вж. *G.I.E.M. S.R.L и други*, цитирано по-горе, §§ 210-11, с допълнителни препратки).

303. Що се отнася до първия критерий, а именно дали въпросната

мярка е наложена след присъда, Съдът посочва, че жалбоподателите са осъждани за престъпления. Освен това осъдителната присъда за престъпление, попадащо в приложното поле на Закона от 2005 г., е предпоставка за отнемане по този закон (вж. параграф 102 по-горе). Въпреки това, макар да съществува връзка между двете, е важно, че отнемането не следва автоматично от присъдата: Комисията и националните съдилища трябва да извършат допълнителна проверка (вж. параграфи 100-102 по-горе) и да установят допълнителни обстоятелства, като например дали жалбоподателите са придобили имущество със значителна стойност, произхода на това имущество и понякога наличието на причинно-следствена връзка между него и някаква престъпна дейност.

304. Съдът вече установи по-горе, при разглеждането на оплакването на г-н Кацаров по член 6 § 2 от Конвенцията, че производството по Закона от 2005 г. не включва решаването на наказателно обвинение (вж. параграф 293 по-горе). Освен това той отбелязва, че отнемането по този закон е превантивна мярка, предназначена да извади от обращение имущество, за което се предполага, че е приход от разпространение на наркотици. Съдът не вижда причина да счита отнемането на имуществото на жалбоподателите за наказателна мярка: както беше отбелязано, тя не е задължителна; освен това изглежда, че целта ѝ не е да наказва осъдените за престъпление (за разлика от *G.I.E.M. S.R.L. и др.*, цитирано по-горе, §§ 223-26), а да идентифицира и да ги лиши от имущество, придобито от престъпна дейност.

305. Освен това Съдът отбелязва, че производството по Закона от 2005 г. е подсъдно на гражданските съдилища и правилата на гражданското производство и се прилагат в допълнение към тези, съдържащи се в Закона от 2005 г. (вж. параграф 102 по-горе).

306. Накрая, Съдът отбелязва, че отнемането на имуществото на жалбоподателите несъмнено е сериозна намеса в имуществените им права и следователно може да се счита за мярка с относителна суровост. Само това обстоятелство обаче е недостатъчно в светлината на допълнителните съображения по-горе, за да обоснове заключението, че властите са наложили на жалбоподателите „наказание“ по смисъла на член 7 от Конвенцията (вж. *Bowler International Unit*, цитирано по-горе, §§ 65-67).

307. Горните съображения са валидни и по отношение на оплакването по член 4 от Протокол № 7. Съдът не счита, че жалбоподателите са „съдени или наказани отново в наказателната процедура“ по смисъла на тази разпоредба.

308. С оглед на гореизложеното, Съдът заключава, че оплакванията по член 7 от конвенцията и член 4 от Протокол № 7 са несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на член 35 § 3 (a), и трябва да бъдат отхвърлени съгласно член 35, § 4.

309. Това заключение прави ненужно Съдът да разглежда възражението на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните

средства за защита (вж. параграф 298 по-горе).

V. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

310. Чл. 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.“

311. Съдът е длъжен да се произнесе по претенциите за справедливо обезщетение на жалбоподателите само в случаите, в които е констатирал нарушение на Конвенцията (вж. *Великови и други срещу България*, № 43278/98 и 8 други, § 264, 15 Март 2007 г.), а именно *Тодоров и др.*, *Гаич*, *Баров и Жекови*.

A. Вреди

1. Претенции на жалбоподателите и коментари на правителството

(a) Жалба № 50705/11 (*Тодоров и други срещу България*)

312. По отношение на имуществените вреди, четиримата жалбоподатели претендират 1 431 220 евро, включващи стойността на отнетото им имущество и пропуснати ползи, плюс лихва. Що се отнася до неимуществените вреди, първите двама жалбоподатели претендират общо 60 000 евро, а първият жалбоподател претендира ще 10 000 евро. Жалбоподателите заявяват, че са преживели разочарование и са се чувствали безпомощни пред „произволните действия“ на властите и че отнемането ги е поставило в ситуация на финансова несигурност и е унищожило начина им на живот. Третият и четвъртият жалбоподател претендират общо 20 000 евро.

313. Правителството оспорва претенциите, като счита по-специално тези за неимуществените вреди за прекомерни.

(b) Жалба № 11340/12 (*Гаич срещу България*)

314. Жалбоподателките претендират 234 444 евро за имуществени вреди, представляващи стойността на отнетите имоти. По отношение на неимуществените вреди двете жалбоподателки претендират общо 100 000 евро, като заявяват, че са загубили дома си, че г-н Гаич, съпруг на първата жалбоподателка и баща на втората жалбоподателка (вж. параграфи 18 и 21 по-горе), се е разболял и починал поради стреса, провокиран от производството по отнемане, че репутацията на семейството е била накърнена и че поради липсата на финансови средства втората жалбоподателка е трябвало да прекъсне обучението си

в университета.

315.Правителството оспорва претенциите. Що се отнася по-специално до неимуществените вреди, то счита, че не може да се установи причинно-следствена връзка между разглежданото производство по отнемане и заболяването и смъртта на г-н Гаич. По отношение на останалите аргументи на жалбоподателките, Правителството сочи, че „няма правна, логическа или екзистенциална връзка между предполагаемото страдание на жалбоподателките и обезщетението, поискано от тях“.

(с) Жалба № 26221/12 (Баров срещу България)

316.Жалбоподателят претендира 6 183 евро за стойността на отнетото му имущество и 5012 евро, представляващи лихва върху тази сума. Освен това той претендира 8000 евро за неимуществени вреди, като сочи, че отнемането на имуществото му му е причинило стрес и разочарование и го е поставило в ситуация на финансова несигурност.

317.Правителството оспорва претенциите, по-специално тази относно лихвите. Що се отнася до неимуществените вреди, то твърди, че установяване на нарушение от страна на Съда би представлявало достатъчно справедливо обезщетение.

(d) Жалба № 71694/12 (Жекови срещу България)

318.Първият жалбоподател и наследниците на втората жалбоподателка претендират 83 180 евро за стойността на отнетото имущество на първите двама жалбоподатели, а третият жалбоподател претендира 65 290 евро за стойността на апартамента си. Първият жалбоподател претендира допълнително 10 200 евро, платени от него за наем след отнемането на апартамента, където е живяло семейството му. Първият жалбоподател и наследниците на втората жалбоподателка претендират общо още 40 000 евро за неимуществени вреди във връзка със смъртта на втората жалбоподателка (виж параграф 125 по-горе).

319.Правителството счита исканията за имуществени вреди за необосновани и прекомерни. Що се отнася до неимуществените вреди, то посочва, че вредите, произтичащи от смъртта на втората жалбоподателка, нямат връзка с каквото и да било нарушение на Конвенцията.

2. Оценка на Съда

(а) Имуществени вреди

320.Доколкото жалбоподателите претендират за стойността на отчужденото им имущество, Съдът сочи, че като констатира нарушение на член 1 от Протокол № 1, той отбелязва, че при разглеждане на

исковете за отнемане срещу жалбоподателите националните съдилища са пропуснали да посочат твърдяното незаконно поведение, довело до придобиване на имуществото, което е трябвало да бъде отнето, и не са установили каквато и да е връзка между това имущество и твърдяното незаконно поведение (вж. параграфи 221-222, 230-232, 237-238 и 246-248 по-горе).

321.Тъй като анализ на тези въпроси не е извършен на национално ниво, Съдът не може да спекулира дали и до каква степен имуществото, отнето от жалбоподателите, би било имущество, придобито от престъпна дейност, както и дали възможният резултат от производството би отговарял на изискванията на член 1 от Протокол № 1. Следователно, той не е в състояние да оцени правилно която и да било вреда, претърпяна от жалбоподателите поради неоправдано отнемане. Поради това той счита, че в светлината на естеството на констатираното нарушение, възобновяването на националното производство и преразглеждането на въпроса на национално ниво би представлявало по принцип подходящо средство за поправяне на нарушението (вж., *mutatis mutandis*, *Gereksar и други срещу Турция*, № 34764/05 и 3 други, § 75, 1 февруари 2011 г.; *Кравчук срещу Русия*, № 10899/12, §§ 55-56, 26 ноември 2019 г.; и *Костов и други срещу България*, № 66581/12 и 25054/15, § 105, 14 май 2020 г.).

322.Националното законодателство предвижда възможност за възобновяване - съгласно член 303, ал. 1, т.7 от Гражданския процесуален кодекс, приложим за производства по Закона от 2005 г., заинтересована страна може да поиска възобновяване на гражданското производство, когато „Европейският съд по правата на човека с окончателно решение е установил нарушение на [Конвенцията]“ и „новото разглеждане на делото е необходимо, за да се отстранят последиците от нарушението“ (вж. параграфи 102 и 114 по-горе). Сега жалбоподателите имат право да се възползват от тази възможност. Ако делата им бъдат преразгледани, националните съдилища по принцип трябва да бъдат задължени да приложат член 1 от Протокол № 1, както се тълкува от Съда (вж. *Костов и други*, цитирано по-горе, § 104).

323.Накрая, доколкото някои от жалбоподателите претендират за допълнителни вреди, свързани с отнемането, като например лихва върху стойността на отнетото имущество (вж. параграфи 312 и 316 по-горе) или наем, платен след загубата на жилището на семейството им (вж. параграф 318 по-горе), Съдът се позовава на националните разпоредби за отговорността на държавата за незаконни действия и бездействия по Закона от 2005 г. (вж. параграф 103 по-горе). Ако исковете за отнемане срещу жалбоподателите в крайна сметка бъдат изцяло или частично отхвърлени, жалбоподателите ще имат на разположение подходящ начин за търсене на обезщетение (вж. за анализ на това средство за защита, *Недялков и други срещу България* (решение), № 663/11, §§ 91-102, 10 септември 2013 г.).

324.Съдът съответно отхвърля претенциите за имуществени вреди.

(b) Неимуществени вреди

325.Що се отнася до делото *Жекови* (Жалба № 71694/12), Съдът се съгласява с аргумента на Правителството (вж. параграф 319 по-горе), че не може да се установи пряка причинно-следствена връзка между смъртта на втората жалбоподателка и установеното от него нарушение, отнасящо се до отнемане на имуществото на жалбоподателите. Съответно, Съдът отхвърля претенцията за неимуществени вреди, направена по това дело (вж. параграф 318 по-горе).

326.По отношение на останалите дела, Съдът е на мнение, че жалбоподателите трябва да са претърпели неимуществени вреди на основание отнемането на имуществото им, извършено по начин, критикуван от Съда и представляващ нарушение на Член 1 от Протокол № 1. Като решава по справедливост, той им присъжда следните суми:

- по 4000 евро на г-н Валери Илиев Тодоров, г-жа Вера Илиева Тодорова (Жалба № 50705/11), г-жа Живка Димитрова Гаич и г-жа Зорица Миролубова Гаич (Жалба № 11340/12);
- 3000 евро на г-н Петър Милков Баров (Жалба № 26221/12); и
- по 2000 евро на г-н Илия Иванов Тодоров и г-жа Галя Цветанова Иванова (Жалба № 50705/11).

Б. Разходи и разноси*1. Жалба № 50705/11 (Тодоров и други срещу България)*

327.Жалбоподателите претендират 68 255,2 български лева, равни на 34 898 евро, за разноси, направени пред националните съдилища в производството по Закона от 2005 г. В подкрепа на това твърдение те представят две удостоверения, издадени от Националната агенция за приходите през 2014 г., посочващи различни суми, дължими от първите двама жалбоподатели за съдебни такси.

328.Жалбоподателите претендират също 9 387,98 лв. (4800 евро) за възнаграждение за правни услуги, начислено от представителите им пред Съда, като представят договор за процесуално представителство и фактура. Освен това те претендират 1000 лева (511 евро), платени от тях за експертна оценка на отнетото им имущество, като представят договор с експерта.

329.Накрая, жалбоподателите претендират 262 евро за превод, пощенски разходи и офис консумативи. В подкрепа на това твърдение те представят касова бележка за превод и фактури за пощенски разходи, показващи плащането на равностойността на общо 237 евро. Жалбоподателите желаят всички суми за разноси, описани в настоящия параграф, да бъде изплатена директно на адвокатската кантора на процесуалните им представители.

330.Правителството оспорва исканията.

331.Според практиката на Съда жалбоподателят има право на

възстановяване на разходи и разноски само доколкото е доказано, че те са били действително направени, необходими и са разумни по размер.

332.Що се отнася до претенцията относно националното производство, особено с оглед на представените документи, свързани със съдебните такси (вж. параграф 327 по-горе), Съдът не е убеден, че жалбоподателите действително са платили някаква част от исканата сума, или че парите все още се дължат. Съответно той отхвърля тази претенция.

333.Що се отнася до разходите и разноските в производството пред Съда, жалбоподателите са ги обосנוвали в общ размер на 5548 евро (вж. параграфи 328-329 по-горе). Съдът е на мнение, че тези разходи са действително и необходимо направени и че са разумни по отношение на размера, особено с оглед на сложността на делото. Следователно той присъжда тази сума. По искане на жалбоподателите 237 евро от тях трябва да бъдат заплатени директно по банковите сметки на адвокатската кантора на процесуалните им представители (вж., *mutatis mutandis*, *Khlaifia* и др. *Срещу Италия* [GC], № 16483/12, § 288, ЕСПЧ 2016 (извлечения)).

2. Жалба № 11340/12 (Гаич срещу България)

334.Жалбоподателите претендират 1000 евро за процесуално представителство пред Съда. В подкрепа на това искане те представят договор за процесуално представителство от 13 септември 2019 г., в който се посочва, че възнаграждението на представителя ще бъде „платимо от държавата“.

335.Жалбоподателите претендират също 2000 лв. (1020 евро), платени от тях за превод на възраженията им и на документи, представени на Съда. В подкрепа на това твърдение те представят съответната фактура.

336.Правителството оспорва исканията. По-специално що се отнася до сумата, платена от жалбоподателите за превод, то счита, че цената на страница е твърде висока и твърди, че в производството пред Съда жалбоподателите не са задължени да представят преводи на документи.

337.Жалбоподателят има право на възстановяване на разходи и разноски само ако те са действително направени. Възнаграждението на представител е действително направен разход, ако жалбоподателят го е платил или е длъжен да го плати (вж. като скорошен случай *Мерабшвили срещу Грузия* [GC], № 72508/13, § 371, 28 ноември 2017 г.). В разглеждания случай жалбоподателите не са представили документи, доказващи, че са платили или са задължени да заплатят възнаграждение на представителя. Съответно Съдът не може да заключи, че тези разходи са действително направени от жалбоподателите, и отхвърля претенцията им по тази точка.

338.Що се отнася до разходите за превод, Съдът взема под внимание възраженията на Правителството (вж. параграф 336 по-горе). Той

отбелязва, че правило 34 § 3 (а) от неговите Правила изисква писмените становища на жалбоподателите да бъдат направени на един от официалните му езици, но не съдържа същото изискване по отношение на документите, представени в подкрепа на жалбата. Съответно, разглежданите разходи са само частично необходими. Що се отнася до размера и с оглед на обстоятелствата по делото, Съдът счита за разумно да присъди на жалбоподателите 300 евро по настоящата точка.

3. Жалба № 26221/12 (Баров срещу България)

339. Жалбоподателят иска да бъде присъдено подходящо възнаграждение на процесуалния му представител за работата на последния, като в противоречие с това посочва, че представителят е работил „безплатно“. Освен това той иска възстановяване на 127,2 лева (65 евро) за пощенски разходи и разноски за превод, като представя съответните касови бележки.

340. Правителството оспорва исканията.

341. Както и в случая с *Гаич* (вж. Параграф 337 по-горе), Съдът не счита, че разходите за процесуално представителство, претендирани от жалбоподателя, реално са направени от него: той не е платил никакво възнаграждение на своя представител и не може да бъде разглеждан като задължен в това отношение. Поради това Съдът отхвърля тази част от претенцията.

342. От друга страна, той присъжда на жалбоподателя претендираните 65 евро за пощенски разходи и разходи за превод, като отбелязва, че тези разходи са действително и необходимо направени и са разумни като размер.

4. Жалба № 71694/12 (Жекови срещу България)

343. Първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка искат възстановяване на 41 754 (21 350) лева за разноски, направени в националното производство по Закона от 2005 г. и допълнителни 3000 лева (1530 евро) за разноските им в производството пред Съда.

344. Правителството посочва, че исканията по-горе не са подкрепени с никакви документи. По-специално, що се отнася до всички съдебни такси, които жалбоподателят е осъден да плати в рамките на националното производство, те представят писмо от Националната агенция за приходите от 12 декември 2019 г., в което се посочва, че въпреки че срещу жалбоподателите е открито изпълнително производство, не е получено никакво плащане.

345. Правило 60 § 2 от Правилата на Съда гласи, че всяко искане, направено по член 41 от Конвенцията, трябва да бъде подадено заедно със съответните подкрепящи документи, в противен случай Съдът може да отхвърли претенцията изцяло или частично (вж. правило 60 § 3). В

конкретния случай първият и третият жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка не са представили никакви подкрепящи документи. Съдът взема предвид и писмото на Националната агенция за приходите, представено от Правителството, като посочва, че жалбоподателите (съответно наследниците на втората жалбоподателка) не са платили нито една от съдебните такси, които са им били присъдени; при липса на други документи той също не може да заключи, че такива суми все още се дължат.

346. Съответно Съдът отхвърля претенциите, направени от първия и третия жалбоподатели и наследниците на втората жалбоподателка.

В. Лихва за забава

347. Съдът счита за целесъобразно лихвеният процент за забава да се основава на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Решава* да обедини жалбите;
2. *Установява*, че наследниците на г-жа Емилия Русева Жекова (г-н Живко Жеков, г-н Ивайло Живков Жеков и г-н Жеко Живков Жеков) имат право да продължат производството вместо нея;
3. *Обявява* оплакванията по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията за допустими, а останалата част от оплакванията в жалби №. 17238/16 (*Кацаров срещу България*) и 63214/16 (*Димитров срещу България*) за недопустими;
4. *Приема*, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията по жалби № 50705/11 (*Тодоров и др. срещу България*), № 11340/12 (*Гаич срещу България*), № 26221/12 (*Баров срещу България*) и 7№ 1694/12 (*Жекови срещу България*);
5. *Приема*, че не е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 по жалби №. 44845/15 (*Русев срещу България*), № 17238/16 (*Кацаров срещу България*), и № 63214/16 (*Димитров срещу България*);
6. *Приема*, че не е необходимо да се разглежда допустимостта и основателността на останалите оплаквания по жалби № 50705/11

(Тодоров и други срещу България), № 11340/12 (Гаич срещу България) и № 71694/12 (Жекови срещу България);

7. *Приема:*

(а) че държавата-ответник трябва да плати в рамките на три месеца от датата, на която решението става окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които трябва да бъдат обменени в български лева по курса, приложим към датата на плащане:

(i) по отношение на неимуществените вреди,

- по 4000 евро (четири хиляди евро) на г-н Валери Илиев Тодоров и г-жа Вера Илиева Тодорова и по 2000 евро (две хиляди евро) на г-н Илия Иванов Тодоров и г-жа Галя Цветанова Иванова по жалба № 50705/11 (*Тодоров и други срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени;

- по 4000 евро (четири хиляди евро) на двете жалбоподателки по жалба № 11340/12 (*Гаич срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени;

- 3000 евро (три хиляди евро) на жалбоподателя по жалба № 26221/12 (*Баров срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени;

(ii) по отношение на разходите и разноските,

- 5548 евро (пет хиляди петстотин четиридесет и осем евро), общо на жалбоподателите по жалба № 50705/11 (*Тодоров и други срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени на жалбоподателите, 237 евро (двеста и тридесет и седем евро), от които да бъдат платени по банковата сметка на адвокатската кантора на представителите им;

- 300 евро (триста евро) общо на жалбоподателите по жалба № 11340/12 (*Гаич срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени на жалбоподателите;

- 65 евро (шестдесет и пет евро) на жалбоподателя по жалба № 26221/12 (*Баров срещу България*), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени на жалбоподателя;

(b) че от изтичането на гореспоменатите три месеца до плащането, върху горните суми се дължи проста лихва в размер, равен на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка през периода на неизпълнение, плюс три процентни пункта;

8. *Отхвърля* останалата част от претенциите за справедливо обезщетение.

Съставено на английски език и съобщено писмено на 13 юли 2021 г. в съответствие с правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Илзе Фрайвирт
Заместник секретар

Тим Айке
Председател

ПРИЛОЖЕНИЕ

Списък на делата

№	Жалба № и име на делото	Заведено на	Жалбоподател Година на раждане Местоживеене	Представяван от Практикуващ в
1.	50705/11 Тодоров и други срещу България	02/08/2011	г-н Валери Илиев ТОДОРОВ 1972, Враца г-жа Вера Илиева ТОДОРОВА 1969, Враца г-н Илия Иванов ТОДОРОВ 1950, Русенска Бяла г-жа Галя Цветанова ИВАНОВА 1953, Враца	г-н М. Екимджиев, г-жа К. Бончева г-жа С. Стефанова Пловдив
2.	11340/12 Гаич срещу България	16/02/2012	г-жа Живка Димитрова ГАИЧ 1968, Добрич г-жа Зорица Миролобова ГАИЧ 1992, Добрич	Г-жа М. Тодорова Добрич
3.	26221/12 Баров срещу България	20/04/2012	г-н Петър Милков БАРОВ 1969, Габрово	г-н Й. Йорданов Велико Търново
4.	71694/12 Жекови срещу България	03/11/2012	г-н Живко Жеков ЖЕКОВ 1966, Пловдив г-жа Емилия Русева ЖЕКОВА 1971 Починала на 20/07/2018 Наследници: Живко Жеков Жеков, Ивайло Живков Жеков, Жеко Живков Жеков	г-н Д. Калинчев Пловдив

ТОДОРОВ И ДР. срещу БЪЛГАРИЯ РЕШЕНИЕ

			г-н Жеко Живков ЖЕКОВ 1991, Атина	
5.	44845/15 Русев срещу България	04/09/2015	г-н Юлиан Василев РУСЕВ 1974, Изворово	г-н Ц. Игнатов Търговище
6.	17238/16 Кацаров срещу България	23/03/2016	г-н Кирил Христов КАЦАРОВ 1972, Костенец	г-н М. Екимджиев, г-жа С. Стефанова Пловдив
7.	63214/16 Димитров срещу България	21/10/2016	г-н Димитър Генчев ДИМИТРОВ 1976, Провадия	г-н И. Иванов Варна